

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Maradová Kristýna

**Začleňování žáků – cizinců v českých základních školách do
školní družiny**

Olomouc 2020

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na dané téma vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Jitce Plischke, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, její cenné rady a připomínky, vstřícnost a přátelský přístup. Také bych chtěla poděkovat rodině a přátelům, za jejich podporu při studiu, a také zaměstnavateli za umožnění studia.

OBSAH

Úvod	5
Teoretická část	6
1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	6
2 CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE	9
2.1 Definice žáka - cizince	10
2.2 Žáci - cizinci v českých základních školách	11
2.3 Pojem žák s OMJ	13
2.4 Přijetí žáka cizince do české základní školy	17
3 ŠKOLNÍ DRUŽINA	20
3.1 Definice školních družin	20
3.2 Povinná dokumentace ŠD	21
3.3 Školní vzdělávací program ŠD	21
3.4 Didaktická hra jako metoda výuky ve školní družině.....	26
Praktická část	28
4 METODICKÝ PLÁN AKTIVIT.....	28
4.1 Seznamovací hry	30
4.2 Rodina je základ všeho	35
4.3 Každý je jiný, přesto stejný.....	39
4.4 Mluvit umí každý.....	47
Diskuze.....	51
Závěr	54
Použitá literatura	56
Seznam příloh.....	58

ÚVOD

Tématem mojí bakalářské práce je úspěšné začlenění žáků – cizinců na české základní škole, konkrétněji ve školní družině. Vzhledem ke stále častějším migračním změnám, je právě tahle problematika stále aktuálnější. Práce vychovatele je náročná sama o sobě. Se zavedením inkluze do škol je však dle mého názoru ještě náročnější než kdy dříve a je více než pravděpodobné, že se ve třídě může objevit žák se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním či postižením, tak také žák s odlišným mateřským jazykem (OMJ) – kterému je také potřeba věnovat pozornost.

Tohle téma jsem si vybrala, protože již pátým rokem pracuji ve školní družině a ještě jsem se nesečkala s takovým typem žáka ve své praxi. Zároveň si ale myslím, že v tomto případě je důležité se držet hesla „Buď připraven“. Připravit se na něco, o čem nemám dostatečné vědomosti je zcela nemožné. Ráda bych si proto tuto problematiku objasnila blíže již teď, pro případnou budoucí zkušenost. Je totiž podle mě zcela nemožné, abych se v průběhu své pedagogické praxe nesečkala s žádným takovým případem a ráda bych na to byla do budoucna dobře připravená.

Hlavním cílem práce je vytvořit soubor konkrétních aktivit a her, které může vychovatel využít při začleňování žáka – cizince do školní družiny a přijetí žáka třídním kolektivem. Proto se v práci věnuji hrám a aktivitám, které podporují pozitivní vnímání odlišností mezi lidmi, vytváří vzájemný respekt mezi dětmi ve skupině a prohlubuje jejich pozitivní vztahy k sobě i k ostatním.

Práce je rozdělena na dvě části - teoretickou, kde se zabývám potřebnou terminologií, kterou dle mého názoru musí znát každý vychovatel připravující se na chod třídy, kde se bude vyskytovat žák s OMJ a praktickou – která se věnuje nejrůznějším aktivitám, které můžeme využít při práci s dětmi, aby nebraly odlišnost jako něco špatného, ale aby naopak žáka s odlišným mateřským jazykem braly jako sobě rovného a nerozlišovaly například barvu pleti apod.

Přínos mojí bakalářské práce vidím hlavně v tom, že učitelům i vychovatelům dá cenné rady, přispěje k poznání dané problematiky žáků cizinců, navede je, jak postupovat při přijetí žáka s OMJ, jak se vyhnout případným problémům, které se v této problematice mohou objevit.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

Je nutno na začátku vysvětlit základní pojmy, které souvisejí s tématem „žáci – cizinci v českých základních školách“ – konkrétněji pak ve školní družině. Jen ve stručnosti proto zmíním několik pojmů, které považuji za důležité objasnit. Usnadní to orientaci v textu. Těmito pojmy jsou cizinec, žák – cizinec, žák s odlišným mateřským jazykem, národnostní menšina, migrace, dlouhodobý pobyt, trvalý pobyt, azyl.

Cizinec

Ministerstvo vnitra ČR definuje cizince obecně následujícím způsobem. *Dle zákona o pobytu cizinců se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky.* (Ministerstvo vnitra České republiky,[online])

Žák – cizinec

Zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 20 dělí cizince na tři skupiny. Jedná se o občany EU, azylanty a žadatele o azyl a tzv. občany třetích zemí. Na vzdělání mají v České republice právo všichni, kteří žijí na jejím území.

Žák s odlišným mateřským jazykem

Jinými slovy, respektive zkratkou OMJ se jedná o každého žáka *„jejichž rodiče sami nejsou jazykově integrováni, nebo o etnickou menšinu používající vlastní jazyk, odlišný od jazyka hostitelské země.“* (Kostelecká, 2013)

Národnostní menšina

Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny stanoví zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Konkrétně § 2 zní:

„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů

jejich společenství, které se historicky utvořilo.“ (Menšiny | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online])

Migrace

Tenhle pojem se v naší republice začal objevovat až po roce 1989, kdy se nám otevřely hranice téměř do celého světa díky Sametové revoluci. Pojem migrace se objevuje ale v posledních letech ještě častěji a čísla migrantů v ČR se značně zvyšují.

Ministerstvo definuje migraci jako: *„přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje.*“ (Ministerstvo vnitra České republiky,[online])

Dlouhodobý pobyt

Zákon č. 326/1999 Sb. - Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, § 42 říká: *„Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu je oprávněn podat cizinec, který na území pobývá na vízum k pobytu nad 90 dnů, hodlá na území přechodně pobývat po dobu delší než 1 rok a trvá-li stejný účel pobytu.*“

Žádost může podat cizinec i v dalších zákonem stanovených případech. Např. za účelem studia, společného soužití rodiny, výzkumu atd.

Trvalý pobyt

Dle ministerstva je to *„jeden z druhů pobytů cizinců na území ČR. Je upraven zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. Nejčastěji je udělován po splnění podmínky nepřetržitého pobytu na území ČR; dále může být udělen bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území ČR či po řízení o azylu.*“ (Ministerstvo vnitra České republiky,[online])

Azyl

Ministerstvo vnitra České republiky definuje pojem azyl takto: *„Je to ochranný status, který stát poskytuje státnímu příslušníku třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s rizikem jejího pronásledování z důvodů přesně vyjmenovaných v mezinárodních i národních právních nástrojích.*“ (Ministerstvo vnitra České republiky,[online])

Jedná se tedy o jakési ochranné povolení k pobytu na našem území.

V první kapitole zmiňuji pouze stručné definice pojmů. Všechny termíny se ale v textu objeví, a proto bylo nutné si je vysvětlit hned na začátku, abychom předešli případným nedorozuměním.

Následující, druhá kapitola se věnuje cizincům v České republice, kde vysvětlím již podrobněji celou problematiku i s čísly pro lepší představu. V jejím závěru se objevuje konkrétně žák – cizinec v České republice, který je stěžejním tématem celé práce.

2 CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE

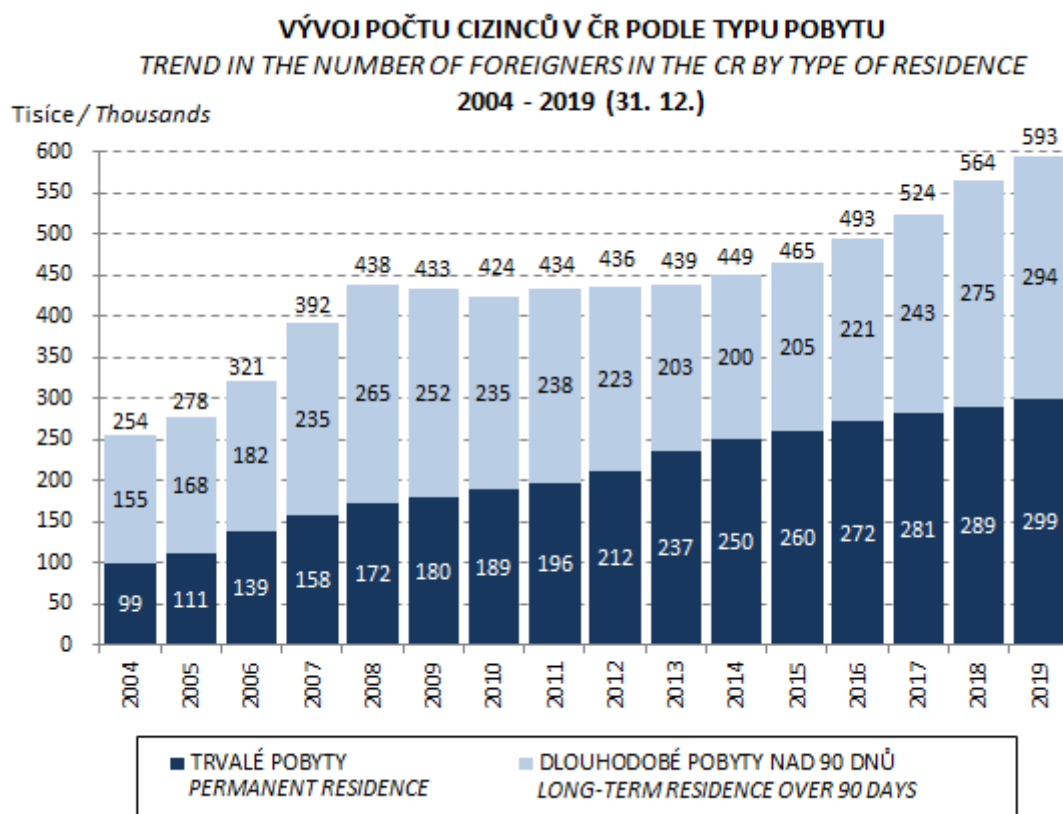
V České republice se pobyt cizinců řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Vstup, pobyt a také vycestování z území České republiky je v kompetenci Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva zahraničních věcí a Policie ČR.

K nárůstu zahraniční migrace do České republiky došlo až po roce 1989 a od devadesátých let počty přistěhovalých výrazně převažovaly nad počty vystěhovalých. (Jarkovská 2015)

Osoby s cizí státní příslušností můžeme dělit následujícím způsobem:

- Osoby s dlouhodobým pobytem
- Osoby s trvalým pobytem
- Žadatelé o azyl/azylanty

Díky ČSÚ¹ se můžeme podívat blíže, jak se migrace v České republice vyvíjela.

Obrázek č. 1 – vývoj počtu cizinců

(Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>)

Ve výše uvedeném grafu jsou zaznamenáni cizinci bez azylantů. Pokud bychom se dívali na čísla cizinců včetně azylantů, čísla by se zvýšila v průměru o 2000.

V grafu si můžeme všimnout nárůstu cizinců při vstupu ČR do Evropské unie v roce 2004. Tehdy bylo na našem území bezmála 255 000 cizinců a až do roku 2008 toto číslo stále stouvalo a vyšplhalo se během čtyř let téměř k 440 000.

Od roku 2009 můžeme sledovat určitou stagnaci, kdy se celé 4 roky toto číslo téměř nemění. Poté začíná v roce 2014 opět lehce stoupat a v roce 2015, kdy vyvrcholila tzv. Evropská migrační krize, sledujeme opět rapidní nárůst.

Nejaktuálnější dostupné informace jsou k datu 31. 3. 2020. Jedná se o předběžné informace, které uvádějí, že na našem území bylo 604 076 cizinců. S trvalým pobytem se jich k tomuto datu u nás vyskytovalo 302 885.

Pokud bych se měla zaměřit na nejpočetnější cizí národnosti v České republice, první příčku bezpochyby zabírá Ukrajina s číslem 151 481. Hned za nimi je Slovensko (121 036). Dále pak Vietnam (62 290), Rusko (39 363), Polsko (21 209), Německo (20 747) a samozřejmě se počítají i ostatní země (187 950). (ČSÚ [online])

2.1 Definice žáka - cizince

Za žáky – cizince v českém školství značíme ty žáky, kteří nemají české občanství. Děti cizinců, jež pobývají v České republice, totiž přejímají status cizince dle druhu pobytu rodičů.

Podle zákona č. 561/2004 Sb., §20 (*Vzdělávání cizinců a osob pobývajících dlouhodobě v zahraničí*) mají všichni cizinci, pokud žijí na území České republiky, stejné právo na základní vzdělání za stejných podmínek jako občané ČR.

Žáky - cizince dělíme do tří skupin:

- **Děti občanů EU**

Pro děti občanů jiného členského státu Evropské unie jsou v rámci zlepšení podmínek mobility mezi jednotlivými členskými státy zřízeny v každém kraji třídy pro jazykovou přípravu. (Radostný 2011). Tyhle třídy poskytují bezplatnou přípravu žáků-cizinců k jejich začlenění do základního vzdělávání v České republice. Tato příprava zahrnuje výuku českého jazyka podle § 20 školského zákona (č. 561/2004 Sb.), podrobnosti k organizaci uvádí vyhláška č. 48/2005 Sb., § 10 a § 11.

- **Děti žadatelů o mezinárodní ochranu (azyl či doplňková ochrana)**

Počet azylantů v České republice sice narůstá, ale není až tak vysoký. V této kategorii najdeme převážně ty děti, které si ve své zemi původu prošli nějakým traumatem. Mohli být s celou svou rodinou pronásledováni, nebo dokonce vězněni z politických, národnostních, náboženských či rasových důvodů. (Radostný 2011)

- **Děti občanů třetích zemí**

Dříve těmto žákům zákon neumožňoval žádnou jazykovou přípravu a integrace žáků závisela pouze na spolupráci školy a rodičů.

V současné době ale podle §20 odst. 2 písm. d) školského zákona platí, že k základnímu vzdělávání a školským službám mají cizinci, kteří nejsou občany EU nebo jejich rodinnými příslušníky, zajištěn přístup za stejných podmínek jako státní občané ČR.

Všichni cizinci mají také přístup ke školnímu stravování a také k zájmovému vzdělávání poskytovanému školou a školským službám (např. školní družina).

Žáky – cizince můžeme ještě rozdělit na dvě malé podskupiny, a to podle toho, do jaké míry se potýkají s českým jazykem. V českých školách nalezneme děti, které se v ČR narodily, tudíž je pro ně český jazyk rodným jazykem. Druhá skupina dětí se sem přistěhovala s rodiči v pozdějším věku a to znamená, že se s českým jazykem jako takovým se setkávají pravděpodobně až ve školských zařízeních. (Národní ústav pro vzdělávání [online])

Označení cizinec se používá s tématem vzdělávání čím dál méně. Pomalu, ale jistě jej nahrazuje pojem, který si vysvětlíme níže, a sice Žák s OMJ.

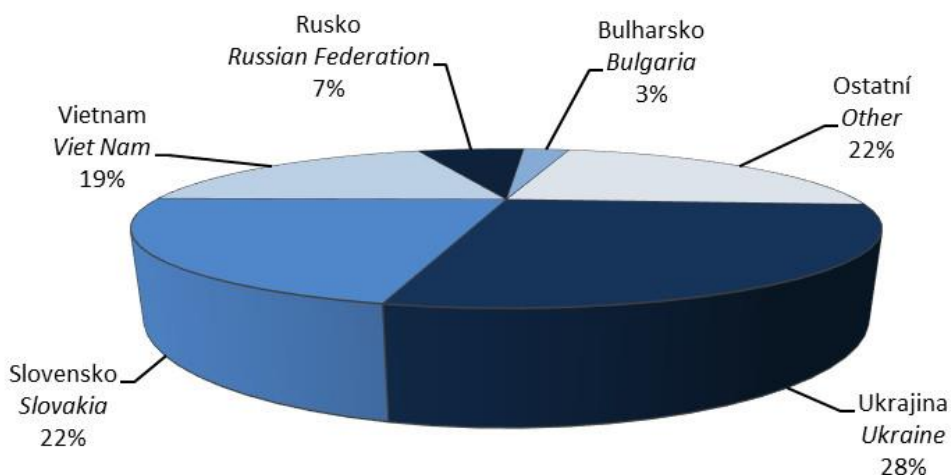
2.2 Žáci - cizinci v českých základních školách

Současný svět prožívá výrazné změny, nejen co se přesídlování týče. Miliony lidí si hledají domov mimo svoji rodnou zemi a to má za následek čím dál tím více dětí – žáků – cizinců ve školách. Ani Česká republika se tomuto jevu nevyhýbá a otázka vzdělávání těchto žáků je více než na místě.

Česká republika je v porovnání s jinými státy stále považována za oblast s relativně nízkým počtem cizinců. Přesto v českých školách mají počty žáků s odlišným mateřským jazykem vzrůstající tendenci. Nejpočetnější občanství, jež je ve vzdělávacích institucích zaznamenáváno, je ukrajinské, vietnamské, slovenské a ruské. Na první pohled je tedy patrné, že více imigrantů přichází z východních zemí (Drbohlav, 2010).

Na přiloženém grafu z let 2018/2019 můžeme sledovat, že fakta řečená v roce 2010 se stále nemění a imigranti z východních zemí k nám míří i téměř o deset let později.

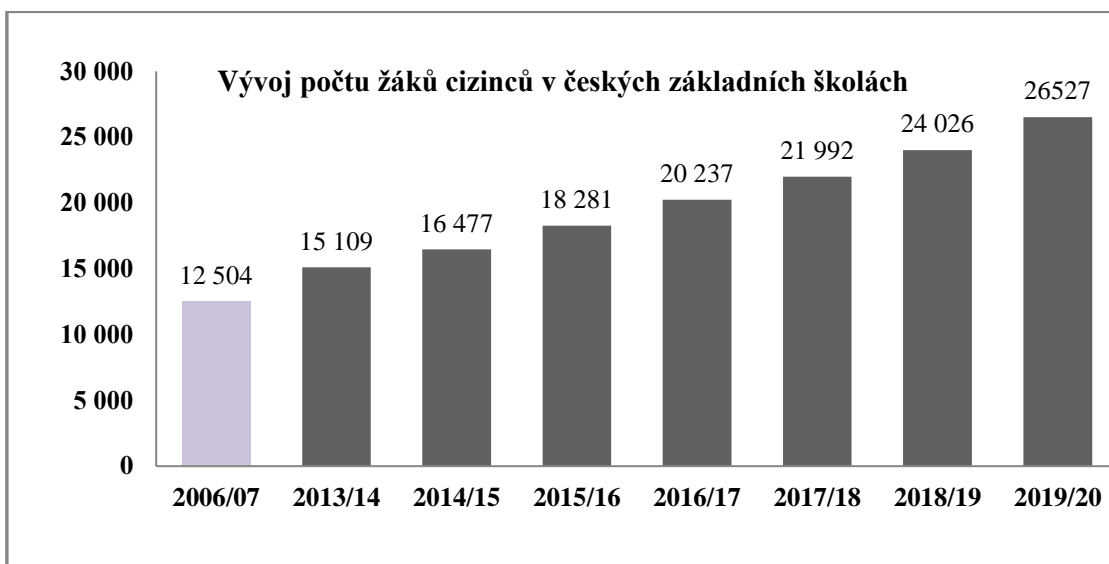
CIZINCI NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V ČR PODLE STÁTNÍHO OBČANSTVÍ
FOREIGNERS AT BASIC SCHOOLS BY CITIZENSHIP
2018/2019

Obrázek č. 2 – cizinci na ZŠ

(Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/91605941/290027194g1.jpg/335625d3-e462-4f01-9a44-ad5b717e5ed9?version=1.0&t=1573119344820>)

Kromě národností, které imigrují do České republiky, je také důležité zmínit konkrétní počty žáků – cizinců na českých základních školách. Díky statistické ročence školství vydávanou Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy se můžeme docela přesně podívat na to, jak v uplynulých letech rostl počet těchto dětí. (MŠMT ČR [online])

Graf č. 1 – počet cizinců na českých základních školách

(Zdroj: vlastní zpracování, dle statistické ročenky školství)

Do grafu jsem záměrně zaznačila i rok 2006/07, abychom mohli porovnat více jak 10 let starý údaj s dnešními čísly. Dnes můžeme pozorovat doslova dvojnásobný počet cizinců na našich základních školách od roku 2006.

2.3 Pojem žák s OMJ

Pojem žák – cizinec, uplatňující se ve starších publikacích, již není mnohdy dostačujícím výrazem kvůli stále měnící se legislativě. Proto se čím dál častěji používá – žák s odlišným mateřským jazykem. Pro potřeby bakalářské práce se spokojíme se slovním spojením žák – cizinec. Považuji ale za důležité si vysvětlit i pojem žák s OMJ abychom pochopili rozdíl mezi těmito pojmy. Proto jsem jej zařadila jako samostatnou podkapitolu.

Žákem s odlišným mateřským jazykem (ve zkratce žák s OMJ) se rozumí každý žák, pro kterého je český jazyk druhým jazykem. Nezáleží tedy ani na občanství či místě narození dítěte. Termín OMJ zahrnuje děti cizinců, ale také děti s českým státním občanstvím, jež

nedisponují žádnou znalostí českého jazyka nebo je jejich znalost značně omezená. Mohou to být děti, které z nějakého důvodu dlouhodobě pobývaly s rodiči v zahraničí, nebo také děti žijící v České republice, které v rodině komunikují cizím jazykem. (Národní ústav pro vzdělávání [online])

Je důležité si uvědomit, že vyučovací jazyk je pro tyto děti cizím jazykem. Při výuce tedy dochází k situaci, kdy se cizí jazyk učí a zároveň se prostřednictvím tohoto cizího jazyka vzdělávají. Což musíme vnímat, protože neznalost vyučovacího jazyka značně ovlivňuje školní připravenost těchto žáků. (Radostný 2011)

Tento problém se ovšem netýká pouze vyučování ve škole, ale má značný dopad i na školní družinu. Je dobré se zajímat, jaké dítě do družiny škola přijímá – respektive jakou má znalost českého jazyka.

Do skupiny žáků s OMJ lze tedy zařadit:

- Děti/žáky nově přicházející ze zahraničí
- Děti/žáky rodičů které v České republice vyrostly
- Děti/žáky s českým státním občanstvím doma mluvící jiným jazykem než českým (sem patří děti s dvojitým občanstvím či děti z bilingvního prostředí²)
- Děti/žáky s českým státním občanstvím, mluvící česky, kteří ale studovali v zahraničí a ve škole se českému jazyku nikdy neučili (v tomto případě se jedná spíše o potřebu podpory), (Inkluzivní škola [online])

Žáci s nedostatečnou znalostí českého jazyka – kam bezesporu řadíme žáky s OMJ, jsou od září 2016 díky novele školského zákona (vyhláška 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných) považováni za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) a mají nárok na podpůrná opatření (PO), která se vztahují i na ŠD.

„Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo

² Bilingvní prostředí se nachází např. v rodinách, kde je každý rodič jiné národnosti – každý mluví jiným jazykem. Dítě si tam tvoří více řečových systémů

na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.“ (Zákon č. 561/2004 Sb., §16, odst. 1)

Základní přehled, v čem spočívají PO, nalezneme ve školském zákoně §16, odst. 2:

- a) V poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení
- b) V úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče (...)
- c) V úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání
- d) V použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek (...)
- e) V úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy
- f) Ve vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu
- g) Ve využití asistenta pedagoga
- h) Ve využití dalšího pedagogického pracovníka (...)
- i) V poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.

Již výše zmíněná vyhláška (27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných) ovšem upřesňuje důležité informace týkající se všech pěti stupňů PO. Žáky s OMJ řadíme do prvního, druhého či třetího stupně.

- Podpůrná opatření prvního stupně

Tento stupeň nastavuje škola bez doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ). Je určen žákům s pokročilou znalostí češtiny, kteří potřebují podporu především v jednotlivých předmětech a ke kompenzaci mírných obtíží postačí mírné úpravy v režimu školní výuky a domácí přípravy. (Národní ústav pro vzdělávání [online])

Lze tedy říci, že v takovém případě vychovatel školní družiny skoro nepozná rozdíl mezi cizincem a českým dítětem. Nepotřebuje speciální dopomoc např. v podobě asistenta pedagoga. Problémy se mohou týkat např. českého jazyka, konkrétně pravopisu. Na tuhle problematiku není ve školní družině brán takový zřetel jako ve výuce, tudíž je vychovatel schopen zařídit téměř bezproblémové začlenění dítěte do školního kolektivu.

- Podpůrná opatření druhého stupně

„Charakter vzdělávacích potřeb žáka, pro kterého je tento stupeň určen, je ovlivněn aktuálním zdravotním stavem žáka, opožděným vývojem, odlišným kulturním prostředím nebo jinými životními podmínkami žáka, oslabením dorozumivacích schopností, nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a dalšími specifiky, která vyžadují využívání individuálního přístupu ke vzdělávacím potřebám žáka“ (vyhláška 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných)

Druhý stupeň podpůrných opatření je tedy poskytován žákům s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka na základě doporučení ŠPZ. Ve 2. stupni může docházet k úpravě organizace a metod výuky, hodnocení žáka - případně využití individuálního vzdělávacího plánu. Žáci mají například nárok na 3 hodiny češtiny týdně, nejvýše však 120 hodin ročně, úpravu obsahu vzdělávání a speciální učebnice. Žák má také například nárok na 2 hodiny pedagogické intervence a 2 hodiny speciálně pedagogické péče týdně. (Národní ústav pro vzdělávání [online])

Druhé podpůrné opatření si již žádá větší zaměření pozornosti na dítě. Je vhodná pomoc asistenta pedagoga, alespoň na část pobytu dítěte v ŠD – nejlépe při řízené činnosti. Dítě často potřebuje opakované vysvětlení, individuálnější přístup.

- Podpůrná opatření třetího stupně

„Charakter vzdělávacích potřeb žáka je ovlivněn odlišným kulturním prostředím a jinými životními podmínkami žáka, těžkou poruchou řeči (dorozumivacích schopností), řečovými vadami těžšího stupně, neznalostí vyučovacího jazyka“ (vyhláška 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných)

Třetí stupeň PO již vyžaduje i podporu vyučujícího/vychovatele v podobě pedagogického asistenta. Ten je dítěti schopen zajistit pomoc při nepochopení např. pravidel hry, či popisu pracovního postupu. Výhodou pro vychovatele či asistenta je i znalost rodného jazyka dítěte.

U druhého a třetího stupně PO je nutné doporučení školského poradenského zařízení a proto je nutné rodiče dopředu obeznámit, neboť až na jejich schválenou žádost se mohou realizovat PO ve školách. (příloha č. 1 k vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných).

Je-li ve školní družině dítě s druhým či třetím stupněm PO je nutné zajistit asistenta pedagoga i zde. Přinejmenším na již zmíněnou řízenou činnost, kdy může dítě do jisté míry narušovat klidný chod programu. Ředitel školy na tuto skutečnost musí myslet i při rozdělení úvazku přítomného asistenta pedagoga.

2.4 Přijetí žáka cizince do české základní školy

Jak již bylo zmíněno, k základnímu vzdělávání a také ke školským službám jako je např. školní družina, mají všichni cizinci stejná práva jako občané České republiky. Přijmout tedy takového žáka do školní družiny, by neměl být problém. Realita je ovšem mnohdy zcela odlišná.

Ze školského zákona je jasné, že legislativně je tento fakt zajištěn velmi dobře, i když realizace těchto právních předpisů není úplně dokonalá. Tohle se týká zejména přípravy pedagogických pracovníků pro vzdělávání cizinců.

Sebepropracovanější legislativa nezaručuje to, že se cizinci budou na školách cítit komfortně a také to, že pedagogičtí pracovníci budou těmto žákům vždy vycházet vstříc. (Průcha 2011)

„Ředitel spádové školy je povinen přednostně přijmout žáky s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu a žáky umístěné v tomto obvodu ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, a to do výše povoleného počtu žáků uvedené ve školském rejstříku.“ (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 36 odst. 7)

– tzn., že pokud v příslušném školském obvodu bydlí žák – cizinec, ředitel školy je povinen jej přijmout, i přes to, že s tím nemusí sám souhlasit. Tohle platí i pro školní družinu. Na dítě – cizince, se vztahují stejná pravidla přijímání jako na české děti. Zpravidla jsou děti přijímány od nejnižších ročníků (1. a 2. ročník) a doplňují se dětmi staršími – dle kapacity ŠD.

Přijetí takového žáka má ale svá specifika. Před nástupem dítěte do školy je nutné si uvědomit několik důležitých věcí.

Díky novele zákona č. 343/2007 Sb. již rodiče žáků – cizinců nemusí dokládat platný doklad prokazující legální pobyt na území České republiky. Základní školy totiž nemají právo posuzovat oprávněnost jejich pobytu. Z toho tedy vyplývá, že rodiče těchto žáků dokládají skoro stejnou dokumentaci, jako rodiče českých žáků. Jedná se o tyto dokumenty:

- Rodný list dítěte
- Pas rodičů
- Pojištění
- Předchozí vysvědčení - pokud již dítě dříve chodilo do školy (Inkluzivní škola [online])

Přijímací pohovor

Jeden z prvních kontaktů mezi rodiči, žákem a školou (pedagogickými pracovníky) by se měl uskutečnit minimálně tři dny před nástupem do školy a to formou přijímacího pohovoru. Před samotným pohovorem je dobré se ujistit, zda zákonní zástupci dítěte mají nějaké – alespoň základní znalosti českého jazyka, nebo se pohovor musí konat za doprovodu tlumočnicka (lze využít i vyučujícího cizího jazyka na příslušné škole). Případný tlumočnick ale není jedinou osobou, která se pohovoru účastní. Ředitel školy by měl zvážit, kdo další kromě rodičů a žáka by měl být přítomen. Jedná se o osobu, která je zodpovědná o integraci žáka. Může to být koordinátor, školní metodik prevence, výchovný poradce či speciální pedagog – má-li ho škola k dispozici. V neposlední řadě je též vhodný budoucí třídní učitel, ale také vychovatel školní družiny. (Inkluzivní škola [online])

Během pohovoru je důležité rodiče ubezpečit, že všechny informace, které škole při přijímacím pohovoru poskytnou, jsou důvěrné a škola s nimi bude takto jednat. Zároveň je vhodné používat i jejich mateřský jazyk (za předpokladu, že neumí česky), což je vhodné pro nabuzení přátelské atmosféry. Nebudou mít pocit, že jsou v české základní škole problémem.

Hlavní cíle pohovoru:

- Zjistit potřebné informace o žákovi
- Předat rodině informace o chodu školy, organizaci a celkově o školském vzdělávacím systému ČR. (Systém, který mohou oni znát, se může značně lišit od toho našeho)

- Představit řád školy a s tím spojená práva a povinnosti (školy, žáka, rodičů), (Inkluzivní škola [online])

Je zkrátka nutno rodičům vysvětlit všechna pravidla, která musí jak oni, tak i jejich děti ve škole dodržovat a respektovat.

V předešlých odstavcích uvádím spíše postup přijímání dětí do 1. ročníku ZŠ. Pokud se ale jedná o přijímání žáka do vyššího ročníku – např. již do třetí třídy, není to vždy zcela jednoznačné a rozhodnutí ovlivňují dva hlavní faktory.

Prvním důležitým faktorem je *věk dítěte*. I přes neznalost češtiny není vhodné zařadit dítě do ročníku neodpovídající věku žáka. Je vhodné tedy nahlédnout jak na věk dítěte, tak také na jeho absolvované ročníky. V některých případech můžeme zařadit dítě o jeden ročník níže. Více se však nedoporučuje, protože se žák mezi výrazně mladšími spolužáky necítí dobře. Potřebuje být v kontaktu se svými vrstevníky, i přes to, že jeho znalost češtiny není dokonalá. Inkluzivní škola [online].

Druhý fakt je ten, že musíme přihlížet k *jazykové bariéře*, která bezesporu vznikne a může být zpočátku překážkou v plnění školních povinností. Úplná neznalost češtiny však nesmí způsobit zařazení žáka do příliš nízkého ročníku. Znalost českého jazyka a tudíž případnou bariéru, která může nastat, lze rozpoznat již na přijímacím pohovoru.

Stejná pravidla se týkají i školní družiny. Je důležité, aby se rodiče a žák seznámili s vnitřním řádem a celkovou organizací. Rodiče musí vypsát přihlášku do ŠD (= zápisový list – každá škola tento formulář nazývá jinak) a čekat na vyrozumění. Je vhodné dopředu promyslet, jaký vychovatel/vychovatelka bude mít dítě umístěné v oddělení a sjednat si schůzku s rodiči ještě před začátkem školního roku. Dle mého názoru je vhodné tyto žáky umisťovat spíše mladším vychovatelům, neboť jejich adaptace nebude tolik obtížná, jako například u vychovatele staršího věku (Hlavně co se jazyku týče apod.)

Již výše bylo zmíněno, že cizinci mají ke vzdělání stejná práva a zároveň i povinnosti jako české děti. Další kapitola se bude tedy podrobněji věnovat školskému zařízení, na které mají žáci – cizinci stejné právo jako na vzdělání. Školní družinou si nejspíš prošla celá řada z nás. Ne každý ji ovšem umí správně definovat.

3 ŠKOLNÍ DRUŽINA

Třetí kapitola práce se zabývá stručným popisem školní družiny jako školského zařízení zaměřené na výchovu mimo vyučování pro všechny žáky 1. stupně základních škol bez ohledu na původ. Je nutné si školní družinu vysvětlit z legislativního pohledu, ale také definovat její funkce a činnosti, které školní družina musí plnit podle školního vzdělávacího programu – ŠVP.

3.1 Definice školních družin

Školní družiny jsou zařízení řízená dle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a řídí se podle vyhlášky MŠMT č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Činnost školní družiny se řídí rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání navazujícím na školní vzdělávací plán (ŠVP). Hlavní náplní ŠD jsou odpočinkové, rekreační a především zájmové činnosti jako výtvarné, tělovýchovné, přírodovědné, literární, hudební apod.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) popisuje školní družiny jako *„zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu, který jim umožňuje výrazně se profilovat podle zájmů a potřeb žáků. Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Je přednostně určena nejmladším žákům (1. až 5. třída), případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních. K pravidelné denní docházce lze přijímat i žáky druhého stupně základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. K pravidelné denní docházce nemohou být přijati žáci, kteří jsou přijati k činnosti klubu.“*

Školní družiny jsou tedy zařízení vhodná pro každého žáka, který je stále školou povinný. Nejsou zde téměř žádná omezení věku – i když reálně jsou čísla žáků ve vyšších ročnících prakticky nulová.

3.2 Povinná dokumentace ŠD

Nejen všechny školy, ale také školská zařízení (tedy i školní družina), musí vést ze zákona jistou pedagogickou dokumentaci.

Těmito dokumenty, které stanoví § 28 školského zákona (č. 561/2004 Sb.), jsou:

- rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku a o jeho změnách a doklady uvedené v § 147 školského zákona
- evidence dětí, tzv. „školní matrika“
- doklady o přijímání uchazečů ke vzdělávání, o průběhu vzdělávání a jeho ukončování
- školní vzdělávací program
- vnitřní řád
- kniha úrazů a záznamy o úrazech dětí, popřípadě lékařské posudky
- protokoly a záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy
- personální a mzdová dokumentace, hospodářská dokumentace a účetní evidence podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- další dokumentace stanovená zvláštními právními předpisy, například zákonem o ochraně veřejného zdraví

Pedagogická dokumentace vedená školami je výrazně vyšší, než pedagogická dokumentace, kterou musí mít školská zařízení. (Heřmanová, Macek 2009)

Forma vedení pedagogické dokumentace již není jednoznačná a není zákonem specifikována. Její formu stanoví ředitel školy. Dokumentace může být elektronická či v tištěné verzi. Na řediteli školy také záleží to, zda bude pedagogická dokumentace školských zařízení vedena odděleně, či bude součástí školní dokumentace.

3.3 Školní vzdělávací program ŠD

ŠVP je ze zákona povinný dokument, který musí mít každé školské zařízení – tedy i školní družina. Jedná se o strategický dokument vyjadřující podstatu a hodnotovou orientaci dané organizace. Při jeho tvorbě se musíme opírat o rámcové vzdělávací programy pro jiná vzdělávání – inspirovat se např. klíčovými kompetencemi, didaktickými postupy aj.

Zatímco pro školy ministerstvo školství vydalo rámcové vzdělávací programy (RVP), podle nichž si pak každá škola tvoří svůj - školní, pro školská zařízení (tedy i pro školní družinu) takový rámeček bohužel nevytvořilo.

Na jeho tvorbě spolupracuje tým vychovatelek pod vedením vedoucí vychovatelky, přičemž je vydáváno pod záštitou ředitele dané školy. ŠVP ŠD by mělo navazovat na ŠVP školy. Jeho tvorba by měla vycházet z obecného RVP a následovně pak ŠVP dané školy.

Školský zákon stanovuje jen nejmenší přípustný obsah školního vzdělávacího programu a předpokládá, že bude dle daných specifik dále doplňován a rozšiřován. Jedná se o otevřený dokument, tudíž by neměl vzniknout uspěchaně a jeho tvůrci jej mohou dle potřeby doplňovat.

ŠVP pro školní družiny (tedy pro vzdělání, pro které není vydán rámcový vzdělávací program) musí tedy obsahovat:

- cíle vzdělávání
- délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání
- podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání
- podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- označení dokladu o ukončeném vzdělání - pokud bude tento doklad vydáván
- popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje (Heřmanová, Macek 2009)

V ŠVP pro školská zařízení se mnohdy ale objevují i další informace, které ovšem povinné nejsou. Těmi informacemi jsou například charakteristika zařízení, podmínky pro vzdělávání žáků nadaných aj.

Všechny výše zmíněné body, které jsou povinnou součástí každého ŠVP školní družiny si vysvětlíme v následující části textu.

Začneme-li zmiňovat všechny povinné složky ŠVP, kde jako první vysvětlím **cíle** pro zájmové vzdělávání, narazíme ihned na první pomyslný problém. Cíle nejsou konkrétně stanoveny tak jako celé ŠVP, tudíž při jejich formulaci můžeme využít určité volnosti. Zároveň ale musejí respektovat obecné cíle vzdělávání, které nám udává zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, § 2. Cíle vzdělávání ve školní družině vyjadřují požadavky

společnosti na všestranný rozvoj osobnosti. Můžeme se opírat o cíle základního a částečně i předškolního vzdělávání, ale měli bychom myslet na to, že tyto cíle není vhodné doslovně přebrat. Jde pouze o inspiraci a o určitou návaznost právě na vzdělávání v zájmových oblastech. Zjednodušeně – je nutné z těchto cílů čerpat, ale musíme je přetvořit tak, aby byly vyhovující pro použití ve školní družině. (Heřmanová, Macek 2009)

Stěžejními cíli ve školní družině tedy jsou:

1. rozvoj dítěte i jeho učení a poznávání
2. osvojování si základních hodnot společnosti
3. získávání samostatnosti a schopnosti projevat se jako svobodná osobnost působící na své okolí
4. vychovávat k smysluplnému využívání volného času (Hájek 2007)

Dále musí školní vzdělávací program obsahovat specifika délky, forem, obsahu a časového plánu zájmového vzdělávání, jež jsou další nedílnou součástí. Doba, na kterou bývá ŠVP sestaven není závazně stanovena. Každé školské zařízení si stanovuje délku a časový plán vzdělávání na dobu, kterou dle svých možností zvládne.

Formy vzdělávání můžeme rozdělit na pět dílčích forem, a sice **příležitostnou činnost** – tím můžeme chápat akce mimo místo vykonávání činnosti, k těmto činnostem patří například různé besídky, školní slavnosti, výlety, návštěvy kulturních zařízení či víkendové akce - někdy mohou být tyto akce určeny i pro rodiče nebo širší veřejnost (Hájek a kol., 2011); **pravidelnou činnost** – každodenní činnost přihlášených žáků, jedná se o týdenní skladbu zaměstnání, která „představuje zejména organizované aktivity zájmového či tělovýchovného charakteru.“ (Hájek, 2007); **táborovou činnost** – tuto formu organizují spíše střediska, družiny je moc neorganizují, a pokud ano, je to nad rámec jejich činnosti; **osvětovou činnost**, která je opět spíše forma pro střediska, zabývá se preventivními programy a jako poslední, ale velice důležitou **individuální a spontánní činnost** - především pro děti přihlášené k pravidelné docházce, zahrnuje hry v přírodě, námětové hry... jedná se o neřízené aktivity, při kterých však vychovatelé musí zajišťovat bezpečnost, navozovat a podněcovat děti k činnostem, přičemž individuální činností rozumíme vytváření vhodných podmínek pro rozvoj nadání dětí. (vyhláška 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání)

Obsah vzdělávání ve školní družině není přesně stanoven. Je to tedy stejné jako se školním vzdělávacím programem. Při tvorbě obsahu se opět vychází z RVP základního vzdělávání (ZV), měl by na něj navazovat, ale nekopírovat jej doslovně. Obsah je zpravidla rozdělen do tzv. oblastí, které se vyskytují právě v ŠVP ZV.

Těmito oblastmi jsou Člověk a jeho svět (určeno pouze pro I. stupeň – Místo kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví), Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce. (Heřmanová, Macek 2009)

Činnosti ŠD mají tzv. nízkoprahový charakter³ a účast je založena na dobrovolnosti. I přes to má **přijímání žáků** svá specifika, která si určuje každá škola sama. Obecně platí, že školní družina je přednostně určena pro děti z prvního stupně ZŠ. (Heřmanová, Macek 2009)

Průběh samotného vzdělávání navazuje na časový plán stanovený školou. Jedná se zejména o pravidelnou činnost, kterou může doplňovat příležitostná víkendová akce apod. v ŠVP bychom se měli také dozvědět, provozuje-li ŠD činnost i o letních prázdninách či nikoli.

Ukončování vzdělávání ve školní družině zpravidla neprobíhá nijak specificky a je automaticky ukončeno na konci školního roku (není-li dítě již přihlášeno na rok nastávající). Doklad o ukončení vzdělávání se ve školních družinách spíše nevydává. Je důležité ale věnovat pozornost spíše předčasnému ukončení. Pokud se dítě do školní družiny přijímá na základě písemné přihlášky, je dobré zájmové vzdělávání ukončit také písemnou formou (některé školy mají speciální dokumenty – žádosti o ukončení docházky)

V neposlední řadě by měl ŠVP prokázat připravenost školní družiny na případný příchod žáka se SVP (speciálními vzdělávacími potřebami), kam bezesporu patří i žáci – cizinci. Při tvorbě se musí pedagogové zaměřit na následující oblasti: personální (odbornost pedagogických pracovníků...), technické (např. bezbariérový přístup v případě začlenění žáka s tělesným postižením), materiální (didaktické a kompenzační pomůcky...) a organizační (spolupráce s rodiči, či potřebnými orgány, způsob zajištění alternativního způsobu komunikace...) (Heřmanová, Macek 2009)

³ Tzn., že školní družiny jsou otevřeny všem, kteří mají zájem se přihlásit ke vzdělání.

Patříčný důraz je také kladen na **materiální podmínky** školní družiny. Je vhodné v této části zmínit současný stav třídy, popsat její vybavenost, ale také případné plány do budoucna. Do popisu materiálních podmínek může být zahrnut i popis prostředí, ve kterém se zájmové vzdělávání uskutečňuje. Obsahem je dále popis nábytku, podlah, kobereců, osvětlení. Může se objevit i seznam hraček, her, pomůcek pro výtvarně-tvořivé činnosti, sportovní pomůcky...

Materiály použité ve školní družině by měly být bezpečné, zdravotně nezávadné, snadno čistitelné, prostorové rozmístění promyšlené tak, aby splňovalo co nejlépe potřeby dětí. Zároveň by mělo splňovat určitá estetická kritéria, na kterých se z velké části podílí i děti samotné - výzdoba nástěnek, nástěnné malby apod. (Heřmanová, Macek 2009)

Dalšími důležitými a hlavně povinnými podmínkami ke zmínce jsou **personální podmínky**. V ŠVP zájmového vzdělávání jde nejen o to popsat, jaké činnosti družiny nabízejí, „kde“ se odehrávají či „co“ je jim k tomu poskytnuto (materiální podmínky). Je důležité také „kdo“ tuhle práci vykonává. Proto je vhodné na úvod ve stručnosti zmínit užitečnost a poslání vychovatele školní družiny.

Předpoklady k výkonu vychovatele udává zákon 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Potřebnou odbornou kvalifikací vychovatele se konkrétně zabývá § 16. Předposlední, **ekonomické podmínky**, obsahují přesný popis ekonomických podmínek ve školní družině. I v tomto případě platí, že není stanoven jeho přesný obsah. Je ale vhodné a doporučuje se zmínit například tyto body:

- výši úplaty
- pravidla pro stanovení úplaty v případě, že je zájemce do ŠD přijat v jeho průběhu
- pravidla pro vrácení přebývajících částí úplaty, pokud účastník činnost předčasně ukončí
- způsob využití prostředků
- přehled nákladů na prostory využívané pro zájmové vzdělávání

Důležitým dokumentem, který možná rizika eliminuje, je vnitřní řád ŠD. Řádem se řídí vychovatelé, děti, ale i rodiče. Osahuje poslední povinnou část ŠVP, a sice **popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví**. Je důležité zařídit bezpečí po fyzické, sociální i emocionální stránce. Dítě by se ve školní družině mělo cítit příjemně, neohroženě. Co se týká fyzického bezpečí, popis udává podmínky pro hygienické působení (například pitný režim, přetápění v místnosti, světelné podmínky, větrání, vhodné bezpečné pomůcky s ohledem na věk dětí...). Psychosociální bezpečí vychovatel zařizuje vhodnými aktivitami, komunikací. Je důležité vytvořit a stále pracovat na příznivém klimatu třídy, chránit slabší jedince před možnou šikanou apod.

Školní vzdělávací program školní družiny můžeme tedy chápat jako jakýsi manuál, jak dané zařízení funguje. Rodiče a kdokoli jiný do něj mohou v případě potřeby nahlédnout a dozví se spoustu užitečných informací, které jsou s činností ŠD spojené.

V ŠVP školní družiny ovšem nenalezneme žádné aktivity a hry, které jsou s dětmi v praxi prováděny. Proto se v praktické části bakalářské práce zaměřuji právě na tuto problematiku. Vyskytuje se v ní seznam aktivit, které jsou vhodné k použití na začátku školního roku při začleňování žáka s OMJ do třídního kolektivu (samozřejmě aktivity použijeme i v případě příchodu žáka např. ve 2. pololetí školního roku). Jde ale pouze o inspiraci pro např. začínající vychovatele, kteří nevědí, jak taktně zařadit právě takového žáka.

3.4 Didaktická hra jako metoda výuky ve školní družině

V zájmovém vzdělávání (tedy i ve školní družině) mají výchovně vzdělávací aktivity činnostní charakter. Vychovatel při nich může využívat širokou škálu metod práce. Metodu výuky chápeme jako „*učitelem projektovaný model jeho činnosti, který se realizuje vzájemnou interakcí učitel-žák, při níž dochází k optimálnímu osvojení soustavy učiva žákem a k dosažení výukových cílů.*“ (Obst 2017). Metodou tedy rozumíme jakýsi prostředek k dosažení pedagogických cílů. Jednoduše řečeno je to „to“, jakým způsobem se k předem určeným cílům dopracujeme. Jednou z metod výuky je právě didaktická hra. Patří do aktivizačních metod, které si kladou za cíl aktivizovat žáky, rozvíjí jejich myšlení a schopnost řešení problémů. Tato metoda počítá s vlastní iniciativou žáků a chutí činnost vykonávat.

Dle autorů Pedagogického slovníku je didaktická hra: „*analogií spontánní činnosti dětí, která sleduje (pro žáky ne vždy zjevným způsobem) didaktické cíle. Může se odehrávat v učebně, tělocvičně, na hřišti, v přírodě. Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení, závěrečné vyhodnocení. Je určena jednotlivcům i skupinám žáků, přičemž role pedagogického vedoucího mívá široké rozpětí od hlavního organizátora až po pozorovatele. Její předností je stimulační náboj, neboť probouzí zájem, zvyšuje angažovanost žáků na prováděných činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spontaneitu, spolupráci i soutěživost, nutí je využívat různých poznatků a dovedností, zapojovat životní zkušenosti. Některé didaktické hry se blíží modelovým situacím z reálného života.*“ (Průcha, Walterová, Mareš 2013)

Didaktické hry vykonávají zároveň dvě důležité činnosti. Vychovávají a vzdělávají. Dodržováním pravidel se děti učí sebekontroly a seberealizaci. Poznávání a učení probíhá nenásilnou formou a ze spontánního zájmu dětí. (Skalková 2007)

V teoretické části bakalářské práce jsme se zpočátku dozvěděli základní, stručné vysvětlení pojmů spojených s celým tématem bakalářské práce. V textu práce se hned několikrát objevují a bylo potřeba tyto pojmy vysvětlit hned na začátku.

Druhá kapitola se věnuje problematice cizinců v České republice. Definujeme si v ní základní pojmy jako je žák – cizinec, žák s OMJ. Zaměříme se i na konkrétní počty cizinců na našem území či počty těchto žáků na českých základních školách. V neposlední řadě se zde objevuje i zmínka o přijetí takových žáků do škol a školních družin a dozvíme se také informace o tom, kdy je nutná přítomnost asistenta pedagoga či nikoli.

Poslední – třetí kapitola je věnována právě školní družině. Jako školské zařízení má různá specifika, která je potřeba si zmínit pro pochopení následující – praktické části práce. Vysvětluji zde pojem „školní vzdělávací program“ = ŠVP a také si podrobněji rozebíráme jeho povinné složky, čímž je třeba obsah vzdělávání či materiální podmínky. V závěru kapitoly si stručně vysvětlíme pojem „didaktická hra“ jako metoda výuky, který je nedílnou součástí práce s dětmi ve školní družině bez ohledu na to, zda se v družině objevuje žák – cizinec či nikoli.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na didaktický materiál, který můžeme využít při práci s dětmi především ve školní družině, který vede k úspěšnému začlenění právě žáků – cizinců do běžného provozu. Slovo didaktika pochází z řeckého slova „didaskein“, což znamenalo učit, vyučovat, jasně vykládat, dokazovat. (Obst 2017)

Hlavním cílem je tedy vytvoření přehledného didaktického materiálu, jakýsi soubor didaktických her a aktivit pro pedagogické pracovníky – vychovatele pracující ve školní družině především s dětmi mladšího školního věku.

4 METODICKÝ PLÁN AKTIVIT

V první řadě si musí vychovatel uvědomit faktickou přítomnost takového žáka ve třídě. Nesmí jej brát jako překážku, ale jako novou výzvu a někoho, kdo může kolektiv obohatit o spoustu nových zkušeností. Při začleňování jedince se doporučuje práce ve skupinkách, případně ve dvojicích. Žák má přinejmenším pocit, že někam patří. Není na aktivitu sám.

Při všech činnostech je třeba myslet na tohle pomyslné desatero, které zmiňuje ve své publikaci kolektiv META – společnost pro příležitosti mladých migrantů. Desatero je určeno pro učitele v MŠ, ale dle mého názoru se jej můžeme držet i v pozdějším věku dětí. Tudíž je aplikovatelné právě i na děti ve školní družině:

1. Porozumění – nestačí, že dítě s OMJ vykonává činnost stejně jako ostatní děti – může jít o pouhou nápodobu; vychovatel si musí ověřit, že dítě zadanému úkolu opravdu porozumělo
2. Názornost – je vhodné využívat názorné předměty, jako jsou například obrázky, kartičky, předvést činnost názorně; je také dobré využít figuranta (např. dítě), který činnost předvede; figurantem může být samotný vychovatel
3. Zjednodušení jazyka – je vhodné zpočátku zjednodušit jazykový projev vychovatele a klást důraz na správnost vyslovování; vychovatel by měl pozorovat a hlavně poslouchat projev dětí, jakým hovoří s žákem s OMJ a korigovat jej
4. Opakování – „opakování je matka moudrosti“ – nesmí nás jako vychovatele obtěžovat říct dítěti zadání úkolu, či vysvětlení pravidel vícekrát než jednou; vychovatel může vysvětlit danou aktivitu dítěti dopředu, následně zároveň s dětmi a dle potřeby opakovat i při činnosti

5. Zapojení patrona – jedná se např. o dítě, které nějakým způsobem dá najevo, že se o žáka chce „starat“, je žákovi jakýmsi poradcem; ukazuje mu např., co má dělat apod.; dle mého názoru je dobré „patrona“ po nějaké době vystřídat, aby se dítě nefixovalo jen na jedno z nich
6. Práce ve skupinách – již výše zmiňuji důležitost skupinových prací; dítě má pocit, že někam patří a může se od ostatních učit např. nápodobou; není na něj kladen takový důraz, jako když musí zadaný úkol splnit sám, bez pomoci kamarádů či vychovatele
7. Příprava dětí s OMJ na činnost předem – jedná-li se o náročnější aktivitu, můžeme si dítě „vytáhnout“ pár minut před aktivitou a připravit jej na ni; prostřednictvím obrázků je naučíme potřebnou slovní zásobu aj.
8. Diferenciace nároků na jednotlivé děti – je důležité myslet na to, že každé dítě je jiné a podle toho jej i úkolovat, popř. jim s činností/aktivitou pomoci; nesmíme zapomenout děti chválit, neboť každý je na jiné úrovni a každý zvládá jiné věci;
9. Zapojení asistenta pedagoga – je-li ve třídě, nesmíme zapomínat na jeho pomoc; může chystat názorné ukázky, kartičky pro rozvoj slovní zásoby; mluví-li asistent stejnou řečí jako dítě – usnadní to spoustu vysvětlování (nesmíme ovšem mluvit s dítětem jen v jeho rodném jazyce, ale je potřeba také rozvíjet jazyk český); je ale dobré dětem dát najevo, že asistent není ve třídě jen pro žáka s OMJ, ale je k dispozici pro celou třídu
10. Komentovat aktuální dění – je vhodné komentovat věci, které vychovatel běžně komentovat nemusí; pracuje-li s tužkou, je dobré říct co to je; komentovat jednotlivé činnosti „teď děti kreslí sluníčko, které má tvar kruhu“ apod. (META, o.p.s. [online])

Tuhle desítku jakýchsi „pravidel“ při práci s dětmi by měl až na pár výjimek dodržovat dle mého názoru každý vychovatel, bez ohledu na to, má-li žáka – cizince ve svém třídním kolektivu. (Např. komentování aktuálního dění je podle mě zbytečné, pokud všechny děti mluví stejným jazykem. Všechny děti už vědí, že když vychovatel kreslí s tužkou, že se jedná o tužku apod.) Pokud se ovšem takový žák ve třídě objeví, je důležité na ně myslet o to víc, abychom se vyvarovali případným problémům, které v rámci nepochopení, špatného pochopení či vysokým nárokům na dítě (diferenciace) mohou nastat.

Jednotlivé hry, které se objeví na následujících stranách mé bakalářské práce, nejsou psány formou dlouhodobého projektu (např. na celý školní rok). Jde spíše o soubor aktivit, které na sebe určitým způsobem navazují, ale vychovatelé se mohou inspirovat jen zčásti a aktivity si upravit dle svých možností a samozřejmě také dle možností dětí.

Všechny aktivity, které zde budu zmiňovat, jsou určeny pro děti v období mladšího školního věku (nejlépe však 1. - 2. ročník ZŠ) a jsou orientované na maximální kapacitu 30 dětí v oddělení ŠD.

4.1 Seznamovací hry

Jako první, je vždy vhodné začít se seznamovacími hrami. Je jedno, zda se jedná o seznámení třídního kolektivu na začátku školního roku, či v jeho průběhu - kdy přišel žák s OMJ. Je zkrátka potřeba se seznámit a vůbec nezáleží na tom, zda je ve třídě „jiný“ žák. Případným rozdílem se věnujeme i v průběhu školního roku, ne jen na jeho začátku.

Cílem všech těchto her je navzájem se mezi sebou poznat a společně vytvořit pozitivní třídní klima. Hry dětem umožní navázat první kontakty s novým prostředím a lidmi v něm. Cíle všech seznamovacích her rozvíjí kognitivní, psychomotorickou, ale i afektivní složku člověka. Žáci si uvědomí jedinečnost svého jména, své osobnosti; dokážou spolupracovat, komunikovat mezi sebou, respektovat se; učí se, že mluví vždy jen jeden; nepřekřikují sebe i vychovatele; učí se naslouchat; zapojují se vždy všechny děti.

Jde nám o to při seznamovacích hrách vytvořit skupinu celé třídy, ne pouze její podskupiny. Proto se v těchto hrách uplatňuje hromadná organizační forma učení.

JMENNÁ TLESKANÁ⁴

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci si zopakují odlišnosti jmen, umí je vyjmenovat; dokážou přiřadit jméno k obličejí dítěte

psychomotorické cíle: žáci umí zkoordinovat pohyby rukou; zopakují si pravolevou orientaci (při vysvětlování pravidel); zlepšují si jemnou motoriku; dovedou spolupracovat jako tým

afektivní cíle: žáci se nepřekřikují; ocení snahu všech spolužáků

⁴ Inspirací pro tuhle hru mi byla mezi dětmi známá „tleskáci“ hra, která má název „Šly tři opice“. (Pigymama [online])

Klíčové kompetence:

k učení: žáci si zopakují pravou a levou stranu těla; žáci si zapamatují jména spolužáků

komunikativní: žáci jsou schopni komunikovat při případném nepochopení zadání úkolu

sociální a personální: žáci spolupracují ve skupině

Prostředky:

obsah: S dětmi vytvoříme kruh na koberci v oddělení (včetně vychovatele) a začneme jim vysvětlovat pravidla hry. Každé dítě má za úkol říct své jméno v takové podobě, jak chce, aby jej oslovovaly ostatní děti i vychovatel.

Ruce si dáme dlaněmi nahoru a svoji pravou dlaň dáme na levou dlaň člověka, který sedí vedle nás. Správnost položení rukou poznáme tak, že se svojí levou dlaní „nemůžeme“ pohnout, neboť na ní leží dlaň někoho jiného. Vychovatel začíná. Řekne své jméno a plácne do ruky svého souseda po levici. Ten řekne své jméno a tímto způsobem projedeme celý kruh. Ve druhém kole (popř. podle pocitu), kdy už děti mají letmý přehled o jménech, zkusíme těžší variantu. Místo vyřknutí svého jména a plácnutí kamaráda, vyzkoušíme souběžně s plácnutím vyslovit jméno toho, kdo sedí vedle nás na levé straně.

Pro případné další ztížení aktivity změním zasedací pořádek.

pomůcky: žádné

Úlohy:

na kognitivní cíle: zopakujte pravidla hry; debatujte o případném nepochopení pravidel, pomozte s pochopením ostatním; zkoordinujte pohyb rukou s mluveným slovem

na psychomotorické cíle: zkontrolujte správnost spojeného kruhu (ruce); v případě potřeby pomozte kamarádovi spojit ruce

na afektivní cíle: neskákejte si do řeči, mluví vždy jeden; respektujte potřebný čas k vyslovení jména

metody výuky: slovní – monolog (vysvětlování pravidel), názorně demonstrační - předvádění (názorná ukázka rukou)

forma výuky: hromadná

časová dotace: 20 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 5 minut

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 10 minut

časová náročnost domácí přípravy: 0 minut

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: Při skladbě rukou zjistíme, jak jsou na tom děti s pravolevou orientací. Nejprve zvedneme jednu ruku, poté druhou a až nakonec dětem vysvětlíme, jak mají ruce správně položit, aby hra fungovala.

nejtížnější část, diferenciac: Nejtížnější část u této hry bude 2. fáze, kdy děti nebudou říkat svá jména, ale jména svých kamarádů. Musí zkoordinovat pohyb ruky a zároveň si uvědomit, jak se jmenuje kamarád na jejich levé straně.

motivace žáků: Motivací bude na začátku hry diskuze o tom, zda se děti mezi sebou znají (např. z mateřské školy). Děti budou zvedat ruce, pokud bude odpověď znít „ano“ na dotazy vychovatele. „Znáte ve třídě někoho? Znáte někoho ze školky? Víte, jak se jmenuje holčička v sukni? Jak se jmenuje chlapeček, který má na tričku auto?...“

VYMĚŇTE SE...⁵

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci vyjmenují jména spolužáků; žáci vyberou konkrétní jména; žáci přiřadí jméno k obličejí

psychomotorické cíle: žáci si mění místa dle pokynů; dokážou se orientovat v prostoru

afektivní cíle: žáci plní úkoly dle pravidel; učí se, že mluví vždy jen dítě uprostřed, nepřekřikují se; vyčkají na příslušný pokyn, nehádají se

Klíčové kompetence:

k učení: děti se učí automatizaci jmen v oddělení; učí se artikulovat a mluvit dostatečně nahlas

komunikativní: žáci komunikují mezi sebou; vyzývají se k další aktivitě; stydlivější děti ztrácí stud volat na někoho jménem

⁵ (Předškoláci - omalovánky, pracovní listy [online].)

Prostředky:

obsah: Děti si sednou na židličky do kruhu tak, že židli bude o jednu méně, a jedno dítě (které určí vychovatel) bude uprostřed. Cílem dítěte uprostřed je – sednout si na židli. Docílí toho tak, že řekne větu „Vymění se...“ a doplní ji o dvě jména těch dětí, které si mají vyměnit místo. Jeho úkolem je nejen vzpomenout si na vyskytující se jména ve třídě, ale také zaplnit místo po jednom z nich. Kdo si nestihne sednout – je uprostřed a proces se opakuje.

pomůcky: židle v počtu o jednu méně, než je dětí

Úlohy:

na kognitivní cíle: zopakujte si jména v celé skupině; vyjmenujte jména děvčat; vyjmenujte jména chlapců

na psychomotorické cíle: připravte židličky v počtu o jednoho méně; zapojte se všichni

na afektivní cíle: zopakujte pravidla debaty při hrách; mluvte vždy jen jeden (dítě uprostřed kruhu); pochvalte spolužáky za správnou výslovnost vašeho jména

metody výuky: slovní (vysvětlení pravidel), praktická – pohybová činnost

forma výuky: hromadná

časová dotace: 20 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 5 minut

zadání práce: 3 minuty

realizace práce: 12 minut

časová náročnost domácí přípravy: 0 minut

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: děti využijí předchozí aktivitu pro realizaci této aktivity; prostřednictvím debaty zjistím jejich obavy z úspěchu či neúspěchu = zapamatování si jmen z předchozí zkušenosti

nejobtížnější část, diferenciac: Děti musí bez pomoci říct vždy nějaká jména, která si zapamatovala. Zpočátku v tom mohou mít nepořádek, vychovatel je vždy uklidní, popř. s vyvoláním jmen dopomůže.

motivace žáků: Motivací mi bude předchozí aktivita. Jména si děti zapamatovaly na základě tleskání a podle toho, kdo vedle nich seděl – názorná paměť. Před samotnou aktivitou si pro jistotu ještě jednou zopakujeme jména v cele třídě a to tak, že každý řekne své jméno.

Důležité je dětem zdůraznit, že pokud si ve spěchu na žádná jména nevzpomenou, nic se neděje. Vychovatel je zde od toho, aby byl dětem oporou a poradcem v případě potřeby.

JMENNÝ HAD⁶

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci si zapamatují jména všech spolužáků, dokážou je vyjmenovat

psychomotorické cíle: žáci sedí v klidu; zvládají plnit zadaný úkol

afektivní cíle: žáci se nepřekřikují, neradí si; respektují případnou chybu kamaráda; neposmívají se; žáci se učí trpělivosti

Klíčové kompetence:

komunikativní: děti se nestydí za svoji případnou chybu v komunikaci – špatné jméno

sociální a personální: děti akceptují jedinečnost každého ve třídě; respektují odlišnosti (jméno, barva kůže apod....)

Prostředky:

obsah: S dětmi opět sedíme v kruhu, nejlépe na koberci. Vychovatel začíná, ale také končí. Jako první řekne své jméno, jeho soused po levici pokračuje tak, že řekne jméno vychovatele a přidá své. Další opakuje jméno vychovatele, jméno dítěte vedle něj, svoje jméno a přidává se další. Takovým způsobem projedeme celý kruh a vychovatel jej ukončí tím, že musí říct jména všech dětí v kruhu.

pomůcky: žádné

Úlohy:

na kognitivní cíle: mluvíte o jménech ve třídě; řekněte, která jste si zapamatovaly;

na psychomotorické cíle: zopakujte si pravidla hry; seděte klidně na svém místě

na afektivní cíle: vysvětlíte pravidla komunikace; nesačte si do řeči, neradíte si (radit může popř. jen vychovatel)

⁶ (Všechno pro maminky a budoucí maminky [online].)

metody výuky: slovní

forma výuky: hromadná

časová dotace: 30 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 5 minut

zadání práce: 2 minuty

realizace práce: 23 minut

časová náročnost domácí přípravy: 0 minut

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: děti opět využijí získané znalosti z předchozích aktivit

nejtížnější část, diferenciac: Děti, které sedí na konci kruhu, budou mít aktivitu těžší, protože musí říct více jmen než děti na začátku. Z tohoto důvodu hrajeme hru nejméně 2x – vždy z jedné i druhé strany.

motivace žáků: S dětmi si budeme povídat o tom, jak jsou na tom se zapamatováním jmen. Motivace bude pro děti to, že se budou snažit být „lepší“ než ostatní, že si zapamatovaly více jmen než spolužáci. Na konci aktivity vychovatel všechny pochválí, bez rozdílu, zda někdo chyboval, či ne.

4.2 Rodina je základ všeho

Všechny aktivity v tomto tematickém celku můžeme zařadit do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět – konkrétně tedy „lidé kolem nás“. Členové rodiny jsou už od narození ti nejbližší lidé, kteří se okolo nás vyskytují, a téměř ve všech psychologických knihách nalezneme větu podobnou názvu souboru těchto her. V rodině je základ každého učení a každé dítě se od svých rodičů učí. Ať už jde o záměrné učení, či nikoli. Každý bere svoji rodinu jako pomyslný stavební kámen všeho a každému připadá normální právě chování, hodnoty, postoje..., které se objevují v jeho rodině. Nesmíme zapomenout, že každý má ten „svůj“ základ v něčem jiném a je potřeba to respektovat.

V následujících aktivitách si s dětmi ujasníme, že každá rodina je jiná a není na tom nic špatného. Ať už se to týká barvy kůže, jazyka, chování či jiných „základních“ stavebních kamenů každé jedinečné osobnosti.

Při následujících aktivitách si žáci uvědomí jedinečnost sebe sama, svých blízkých; respektují odlišnosti mezi ostatními lidmi; vytváří příjemnou atmosféru mezi spolužáky.

RODINNÉ PUZZLE⁷

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci se lépe poznávají navzájem mezi sebou; žáci porovnají rozdíly mezi rodinami, umí je popsat

psychomotorické cíle: žáci zlepšují jemnou motoriku při práci s nůžkami, zdokonalují se v manipulaci s nimi; správně drží tužku/pastelku

afektivní cíle: žáci umí respektovat odlišnosti a rozdíly; naslouchají si při prezentaci rodiny; neposmívají se; uvědomují si rozdíly původu; uvědomují si hrozbu při práci s nůžkami; učí se pečlivosti a samostatnosti

Klíčové kompetence:

komunikativní: žáci jsou schopni slovně představit sebe i svou rodinu, popsat s kým žijí; nestydí se mluvit před ostatními

pracovní: správně si rozloží práci při stříhání puzzle, přemýšlí u toho; dokáže pracovat s nůžkami bez problémů

sociální a personální: učí se respektovat rozdíly v rodinách; uvědomují si jedinečnost osobnosti

Prostředky:

obsah: S dětmi si povídáme na téma „rodina“ („Kdo tvoří tvoji rodinu? S kým bydlíš v jedné domácnosti? S kým bydlí prarodiče? Kolik máš sourozenců? Je špatné mít nevlastního sourozence? Co když někdo nemá maminku/tatínka – je to rodina?) a snažíme se o to, aby se děti skutečně zamyslely. Rodina pro každého může znamenat něco jiného a je to naprosto v pořádku. Všechny děti postupně ukážou fotku svojí rodiny a popíší jednotlivé členy na ní. Následně každý nakreslí zezadu svojí rodinu podle sebe a následně fotografii rozstříhá. Potom se děti rozdělí (dle sebe) do skupinek nejlépe po 4 dětech – na počtu nám ale tolik nezáleží. Jde jen o to, aby se ve skupině vystřídal všechny děti. Puzzle si mezi sebou prohodí (tak aby každý skládal rodinu někoho jiného). Úkolem každého dítěte je puzzle poskládat a správně

⁷ Inspirací k této hře mi byla kniha Ty+já=kamarádi. (Čermáková 2000)

přiřadit rodinu ke kamarádovi – při nejlepším nakonec popsat všechny členy (ne konkrétními jmény, pouze „maminka, babička, tetička“ ...)

pomůcky: fotografie (takové, které může dítě „zničit“), pastelky, nůžky

Úlohy:

na kognitivní cíle: debatujte na téma „rodina“; představte svoji rodinu; mluvte o jednotlivých členech vaší rodiny, popište je

na psychomotorické cíle: nakreslete svoji rodinu, vybarvěte obrázek, vystříhnete puzzle, poskládejte skládačku, pojmenujte členy rodiny kamaráda

na afektivní cíle: mluví vždy jeden, nepřekřikujte se; pracujte pečlivě; dávejte pozor při práci s nůžkami

metody výuky: slovní (popis fotografie), praktická

formy výuky: skupinová

časová dotace: 40 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 10 minut

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 25 minut

časová náročnost domácí přípravy: 0 minut

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: V debatě s žáky zjistím jejich postoje a názory na rodinu. Ujasníme si mezilidské vztahy (vysvětlíme si, kdo je to „švagrová, tchýně...“) – zjistím jejich předešlou zkušenost k tomuto tématu.

nejobtížnější část, diferenciac: Nejobtížnější částí této aktivity bude zřejmě pojmenování členů rodiny kamaráda. Ne každý zná svého spolužáka tak, aby byl schopen vyjmenovat členy rodiny bez problému.

motivace žáků: Motivací mi bude počáteční debata s dětmi.

KDE BYDLÍM?

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci si zopakují prostorovou orientaci; žáci zlepšují svoji fantazii, paměť; žáci si představí všechny místnosti jejich bytu/domu, umí je vyjmenovat; uvědomují si správnost držení tužky

psychomotorické cíle: žáci nakreslí obrázek domu/bytu, zlepšují si jemnou motoriku; správně drží tužku; žáci používají správné barvy

afektivní cíle: žáci pracují s reálnou představou; oceňují práci kamarádů; naslouchají si při závěrečné diskuzi, nepřekřikují se; žáci se učí pečlivosti a samostatnosti

Klíčové kompetence:

k učení: žáci se učí novým věcem, poznávají nové kultury

komunikativní: při případném problému se žáci nestydí zeptat; komunikují mezi sebou i učitelem; žáci přispívají do diskuze svými znalostmi

pracovní: žáci plní zadanou práci

Prostředky:

obsah: S dětmi si budeme povídat o různých obydlích. Ukážeme si obrázky, jak mohou lidé bydlet. Při prezentaci budou děti zároveň hádat, kde bychom daný typ příbytku mohli najít. Následně si děti rozdají papíry formátu A3, kde nakreslí celý svůj byt/dům. Kreslit budou všichni stejnou formou, a sice ptačí perspektivou – dětem vysvětlíme, že se jedná o pohled z výšky dolů. Děti se budou snažit co nejpřesněji nakreslit, kde bydlí. Na konci si svá obydlí ukážeme a vysvětlíme.

pomůcky: bílé papíry A3, pastelky, obrázky obydlí⁸

Úlohy:

na kognitivní cíle: debatujte na téma „obydlí“; předejte si své zkušenosti; porovnejte obydlí na obrázcích; vyjmenujte rozdíly mezi nimi

na psychomotorické cíle: rozdejte si papíry a výtvarné potřeby; promyslete kresbu domu/bytu; nakreslete svůj pokoj; vybarvěte celý obrázek

na afektivní cíle: ukažte výkres spolužákům; popište jednotlivé pokoje

⁸ Příloha č. 6

metody výuky: pracovní

formy výuky: hromadná

časová dotace: 50 minut (i více – záleží na detailnosti dětí)

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 10 minut

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 35 minut

časová náročnost domácí přípravy: 20 minut (tisk jednotlivých obrázků)

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: S dětmi se bavíme o domech/příbytcích a zjišťuji jejich znalosti v tomto oboru. („Kde bydlíte? V domě nebo bytě? Máte chatu? Je tam elektřina? Víte, že např. v Africe žijí lidé v tzv. chatrčích? Víte, jak vypadají?“...)

nejobtížnější část, diferenciac: Nejtěžší bude pro děti uvědomění si rozmístění pokojů. Je dobré je na aktivitu připravit předem, aby si mohly rozmístění např. načrtnout již doma s rodiči.

motivace žáků: Motivací mi bude věta „Děti, zahrajeme si na architektky“ a diskuze o tom, jak kdo bydlí (Afrika...)

4.3 Každý je jiný, přesto stejný

Důležitost těchto her spočívá v tom, že si děti uvědomí rozdíly mezi lidmi a budou schopni je respektovat. Nezáleží na tom, jakou má kdo barvu kůže, jakého je vyznání, či má jméno typické pro nějakou zemi. Děti všude na světě jsou si velmi podobné a kamarádit se můžou i s někým, kdo třeba ne úplně rozumí jejich jazyku. Vše je o komunikaci, toleranci, péli a respektu. Proto se v následujících aktivitách opírám o průřezové téma, které tvoří povinnou součást základního vzdělávání – tedy i toho zájmového (neboť je jeho součástí), a sice multikulturní výchovu.

Tohle průřezové téma dětem umožní seznámit se s rozmanitostí různých kultur z celého světa, jejich tradicemi a hodnotami. Děti si tak uvědomí odlišnosti mezi lidmi a budou schopné je respektovat.

DĚTI Z CELÉHO SVĚTA

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci najdou odlišnosti dětí z celého světa (v časopisech), umí je vyjmenovat

psychomotorické cíle: žáci se umí orientovat v časopise; zlepšují si jemnou motoriku prací s nůžkami; zdokonalují se v manipulaci s pastelkami, nůžkami

afektivní cíle: žáci si naslouchají v závěrečné diskuzi; nepřekřikují se; respektují názor spolužáka; žáci jsou ochotni vytvořit zadanou práci; žáci se učí pečlivosti a samostatnosti

Klíčové kompetence:

k učení: žák se dozvídá nové informace; chápe rozdíly mezi lidmi; rozšiřuje svůj kulturní rozhled

komunikativní: žák přispěje např. svou předchozí zkušeností do debaty na začátku aktivity; žák je schopen komunikovat společně se svými spolužáky i vychovatelem na dané téma

sociální a personální: žák si uvědomuje jedinečnost každé osobnosti; respektuje nedokonalosti

pracovní: žák pracuje bezpečně s nůžkami, zná jejich rizika při špatné manipulaci; žák dodržuje určená pravidla při práci s nůžkami i lepidlem; žáci plní zadanou práci

Prostředky:

obsah: S dětmi si nejprve popovídáme v kruhu nejlépe na koberci. Budeme se jich ptát na otázky typu „Kde jste byli v létě na dovolené? Viděl někdo někoho s jinou barvou pleti? Kde? Slyšeli jste někdy mluvit někoho jiným jazykem? Kde to bylo?“ – reagujeme na odpovědi dětí. Doprostřed koberce potom položíme hromadu různých časopisů, kde si každé dítě vybere alespoň 2 z nich a jejich úkolem bude najít v nich děti. Kdo nějaké najde, vystříhne jej a položí na společnou hromadu. Když uvidíme, že děti nemají v časopisech co stříhat, přesuneme se k další činnosti. Dáme dětem za úkol si nejprve jen prohlédnout všechny obrázky dětí (bělochů, černochů, asiátů, Indů, Romů...) a poté je rozdělit, podle nějakých znaků (smějí se, hrají si, jsou ve škole, jsou stejně staré, povídají si...), přičemž by bylo nejlepší, kdyby rozdílné znaky nebyli právě např. barva pleti. Po rozdělení je děti ve skupinkách, které si vytvoří samy, nalepí dle kritérií na papír A3.

Na samotném závěru s dětmi uděláme diskusní kroužek a o rozdílech a podobnostech se s nimi pobavíme. „V čem byly děti jiné/stejně? Mluvily všechny česky? Vadilo vám něco na někom? Proč?“ ...

pomůcky: časopisy, noviny všeho druhu (naučné, dětské, kreslené...), nůžky, pastelky, papíry A3, lepidla

Úlohy:

na kognitivní cíle: roztříďte obrázky dětí; najděte společné znaky

na psychomotorické cíle: vystříhněte obrázky dětí; rozdělte podle určitého znaku; nalepte obrázky dle znaků na papír A3

na afektivní cíle: předved'te své výtvořky spolužákům; dbejte na bezpečnost při práci s nůžkami

metody výuky: slovní, praktická – pracovní činnost

forma výuky: individuální (při hledání obrázků dětí), skupinová (lepení na formát A3)

časová dotace: 55 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 5 minut (komunitní kruh na začátku aktivity)

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 35 minut samotné stříhání, lepení letáček ...

časová náročnost domácí přípravy: 10 minut (ucelení časopisů)

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: při debatě s žáky zjistíme jejich předešlé znalosti k tématu, díky pokládání otázek v kruhu na koberci

nejobtížnější část, diference: Nejobtížnější část bude vnitřní uvědomění si, že každý člověk je svým způsobem stejný, přesto jiný. Obtížné pro děti bude rozdělit děti dle určitých specifik.

motivace žáků: Motivací nám bude daný žák ve třídě = není jiný, je vlastně stejný jako my všichni. Je potřeba dětem nastavit takové myšlení. Děti si nesmí myslet, že když je jejich spolužák jiné barvy pleti, či nemluví stejným jazykem – je špatný.

NA RASE PŘECI NEZÁLEŽÍ

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci vyjmenují města, státy, země (ukážeme si v atlase); popíší rozdíl mezi lidmi, umí je pojmenovat; uvědomují si správné držení tužky/pastelky

psychomotorické cíle: žáci si zlepšují jemnou motoriku; vykreslí obrázek na základě předchozí zkušenosti (ví, jak vypadá černochozec, Asiat, zeměkoule), osvojují si práci s knihou/atlasem světa

afektivní cíle: žáci si naslouchají při diskusi o městech, státech...; respektují názor a zkušenost druhých; nepřekřikují se; umí pochválit obrázek kamaráda; mají radost ze svého obrázku

Klíčové kompetence:

k učení: žák se dozvídá nové informace; rozšiřuje svůj kulturní i zeměpisný rozhled; vnímá odlišnosti mezi rasami

komunikativní: žák přispěje do diskuze na dané téma; je schopen komunikovat se svými spolužáky, ale i učitelem

pracovní: žák plní zadanou práci

Prostředky:

obsah: Nejprve si s dětmi popovídáme o cestování, různých kulturách. Děti přispějí do debaty svými zkušenostmi z dovolených, výletů... pobavíme se o tom, zda se někdy bavili s lidmi cizí národnosti, popř. kde to bylo. Potom dětem rozdám omalovánku, při které bude diskuze nadále pokračovat. S dětmi si řekneme, kdo se na obrázku nachází a z jaké asi může být země (Asiat, černochozec, Mexičan, Evropan, Skot). Pomůžeme si atlasem pro lepší představivost dětí. S dětmi vedeme cílený rozhovor – jde nám o to, aby si děti zautomatizovaly, že odlišnost není nic špatného. Každý jsme něčím odlišný a nezáleží na tom, zda máme stejnou barvu pleti, rodný jazyk či nikoli.

pomůcky: atlas světa (popř. mapa), omalovánka dětí z celého světa⁹, pastelky

⁹ Viz příloha č. 1

Úlohy:

na kognitivní cíle: debatujte na téma „cestování“; popište hlavní rozdíl mezi bělochem a černochem; předved'te své zeměpisné znalosti (orientace v mapě)

na psychomotorické cíle: listujte atlasem; vykreslete pečlivě omalovánku

na afektivní cíle: ukažte spolužákům obrázek; zhodno'te svůj výkres; předejte vychovateli

metody výuky: slovní, názorně demonstrační, praktická

časová dotace: 35 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 15 minut

zadání práce: 5 minuty

realizace práce: 15 minut (vykreslení)

časová náročnost domácí přípravy: 30 minut (tisk omalovánek, listování atlasem pro lepší orientaci před dětmi)

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: Při debatě s žáky zjistím předešlé znalosti k tématu – znalost názvů měst, zemí ve kterých byly např. na dovolené; bydlí tam jejich babička/teta apod. Děti budou říkat, která města znají – následně si je ukážeme v mapě.

nejobtížnější část, diferenciac: Děti se budu při listování atlasu ptát, zda ví, kde se země nachází. Některé děti budou vědět, některé vůbec. Důležité je jim připomenout, že chybami se člověk učí. Musíme je chválit i přes prvotní neúspěch, aby nedošlo k demotivaci.

motivace žáků: Motivací k vykreslení omalovánky bude prvotní diskuze o cestování, cizích kulturách, listování atlasem. Dětem budu ukazovat, kde se jednotlivé země/státy nacházejí, aby si mohly lépe představit, jak daleko jsou o naší země.

HLAVIČKY DĚTÍ

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci zopakují odlišnosti, jsou schopné je vyjmenovat; žáci umí popsat, jak vypadá jednotlivá rasa (černoch, asiat, Evropan, Eskymák...); žáci rozvíjí svoji fantazii

psychomotorické cíle: žáci si uvědomují správné držení tužky, zdokonalují práci s nůžkami; umí používat lepidlo; žáci si uvědomí práci s papírem; používají vhodné barvy pastelek

afektivní cíle: žáci umí zhodnotit svoji práci; umí pochválit kamaráda; mají radost ze svých výrobků; respektují rozdíly

Klíčové kompetence:

pracovní: žáci pracují bezpečně s nůžkami, znají jejich rizika při špatné manipulaci; dodržují bezpečnou práci; plní zadanou práci

k učení: žáci se dozívají nové informace (např. o Eskymácích); rozširuje svůj rozhled;

komunikativní: žák přispěje svými zkušenostmi do debaty o různých rasách; je schopen komunikovat se všemi spolužáky, nestydí se komunikovat

Prostředky:

obsah: S žáky se nejprve pobavíme na téma lidí z celého světa („Víte, že na světě nejsou všichni stejní? Viděl někdo z vás člověka cizí rasy? Cizí národnosti? Máte někoho takového v rodině? Je to špatné, když někdo mluví cizí řečí? Víte, kde žijí Eskymáci? Kde původně žili indiáni?“...) Potom jim ukážu možnosti obrázků, které si mohou vykreslit a následně i dokreslit podle své fantazie (Kdo bude chtít, může si nakreslit obrázků i více). Nejprve si každý vykreslí hlavičku dítěte. Potom ji vystřihne a nalepí ji na čistý papír A4 – do jeho vrchní části. Od této chvíle děti musí zapojit svoji fantazii, neboť jejich dalším úkolem bude dokreslit tělo dítěte i s pozadím. (K indiánovi např. oheň, pero; Eskymák za sebou může mít sněhové vločky, iglú...) Postavičky budou působit jako karikatury, protože hlavy budou větší než zbytek těla – toho chceme docílit. Na konci si s dětmi ukážeme výtvořky, každý z nich řekne, kde jejich postava žije. Můžeme si dopomocť atlasem, aby děti měly lepší představu, kde se země nachází. Nakonec obrázky vystavíme na nástěnce.

pomůcky: vystřihovánka různých hlaviček dětí¹⁰, pastelky, nůžky, papíry A4, lepidla

Úlohy:

na kognitivní cíle: mluvte o všech hlavičkách, které můžete kreslit; předejte si informace o Eskymácích (žije v iglú), černoších (žijí v Africe...), indiánech (byli původní obyvatelé Ameriky...)

na psychomotorické cíle: vykreslete omalovánku; vystřihněte hlavičku; nalepte obrázek na papír A4; dokreslete tělo dítěte, pozadí

na afektivní cíle: naslouchejte si (při počáteční diskuzi); ukažte si obrázky; popište, proč jste nakreslili právě „takový detail“ – např. Eskymákům rybu, indiánům pera apod.

¹⁰ Viz příloha č. 2 a 3

metody výuky: praktická – pracovní činnosti

formy výuky: hromadná, individuální

časová dotace: 45 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 10 minut (počáteční debata)

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 30 minut

časová náročnost domácí přípravy: 10 minut (vytištění dostatečného množství hlav)

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: Na začátku práce zjistím předchozí zkušenost žáků díky pokládání otázek.

nejobtížnější část, diferenciac: Nejobtížnější bude nejspíš samotné dokončení práce. Děti se musí zamyslet pro typické prostředí dětí, které si vybraly. Pokud někdo bude mít problém, podám pomocnou ruku.

motivace žáků: Motivací bude debata na začátku celého tvoření.

MALUJEME KAMARÁDA

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci si zopakují jména spolužáků; uvědomí si rozdílnosti; všímají si detailů; žáci zapojí svoji fantazii při kreslení obličeje kamaráda; uvědomí si správnost držení tužky; žáci se učí pečlivosti; spolupracují mezi sebou

psychomotorické cíle: žáci zlepšují jemnou motoriku kresbou; zdokonalují se v kreslení; uvědomí si práci s papírem; svoji kresbu si umí promyslet, nakreslit dle předlohy

afektivní cíle: žáci respektují kresbu svých spolužáků; chápou rozdíly v úrovni kresby; žáci mají radost ze svých výrobků; žáci ocení kresbu kamarádů

Klíčové kompetence:

k učení: žáci se učí kreslit dle předlohy (=obličeje), objevují své nové schopnosti;

komunikativní: žáci spolu komunikují, jsou schopni se zeptat o radu

Prostředky:

obsah: Jako první si s dětmi společně zopakujeme všechna jména, která se ve třídě vyskytují. Následně dětem vysvětlíme, co se bude dít. Potom děti rozdělíme do dvojic (Nejlépe tak, aby ve dvojici byly děti, které se spolu během dne tolik nekamarádí). Jestliže máme lichý počet účastníků – zapojí se i vychovatel. Dětem rozdáme čisté bílé papíry a jejich úkolem bude nakreslit kamaráda, který sedí naproti nich. Snažíme se dětem zdůraznit pečlivost a ohled na detail. „Každé znamínko se počítá“ a na obrázku by bylo být zaznamenáno. Nakonec se každý zezadu podepíše a zepředu obrázku napíše jméno toho dítěte, který je na něm vyobrazen. Obrázky si společně prohlédneme a pověsíme na výstavku.

pomůcky: papíry A4, pastelky, fixy, progressa

Úlohy:

na kognitivní cíle: porovnejte se mezi spolužáky; vyjmenujte rozdíly mezi sebou; zopakujte jména všech spolužáků; všimněte si detailů

na psychomotorické cíle: posad'te se naproti sobě; nakreslete hlavu kamaráda; všimněte si všech detailů a nakreslete je; vybarvěte obrázek vhodnými barvami

na afektivní cíle: dodržujte pečlivost!; pracujte samostatně, naslouchejte si

metody výuky: praktická – tvořivá činnost

formy výuky: skupinová (dvojice)

časová dotace: 45 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 10 minut (řízená diskuze)

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 30 minut

časová náročnost domácí přípravy: 0 minut

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: S dětmi se na začátku aktivity pobavíme o rozdílech mezi lidmi. Někdo má modré oči, někdo hnědé. Vlasy máme každý jiné. Ale i přesto jsme všichni stejní (2 oči, nos, ústa). Před samotnou aktivitou povedeme řízenou diskuzi s dětmi o tom, jaké rozdíly na sobě můžeme navzájem pozorovat.

nejobtížnější část, diferenciaci: Pro děti bude nejobtížnější zakreslit každý detail, který na kamarádovi uvidí. Proto je nutné kolem neustále chodit a děti na tento fakt upozorňovat. Budou mít tendenci obrázek co nejdříve dokončit a může se stát, že vynechají podstatné rysy.

motivace žáků: Motivací mi bude fakt, že si „portréty“ vystavíme a děti se na ně budou moct neustále koukat.

4.4 Mluvit umí každý

Hlavním přínosem tohoto souboru aktivit je uvědomění si, že každý se nějakým způsobem dorozumívá. To že mnohdy někomu nerozumíme, není špatné. Aktivity jsou zvolené formou her a jejich cílem rozhodně není naučit se nový jazyk. Jde spíše o to, se zábavnou formou dozvědět o spoustě cizích jazyků.

Tematický okruh „mluvit umí každý“ spadá do vzdělávací oblasti „Jazyk a jazyková komunikace“. Děti lépe porozumí jazyku kamaráda ve skupině, jež mluví jiným jazykem než všichni ostatní. Žák – cizinec bude mít v těchto aktivitách mnohdy „navrch“ před ostatními dětmi, neboť se budeme snažit říct i pár slovíček právě v jeho rodném jazyce.

UČÍME SE CIZÍ ŘEČI

Výukové cíle:

kognitivní cíle: s žáky debatujeme na téma „jazyk, řeč“; žáci porovnají různé cizí jazyky a jejich odlišnosti; žáci rozvíjejí svoji fantazii (vymýšlení vlastního pozdravu); žáci dokážou říct nějaké slovo cizím jazykem

psychomotorické cíle: žáci dokážou sedět v klidu, činnosti plní dle pokynů

afektivní cíle: žáci si naslouchají; respektují odlišnosti

Klíčové kompetence:

k učení: žáci se učí novým věcem, rozšiřuje svůj kulturní rozhled

komunikativní: žáci se nestydí komunikovat mezi sebou, předávají si informace

občanské: žáci chápou rozdíly mezi lidmi, rozvíjí svůj pozitivní postoj k cizím kulturám

Prostředky:

obsah: Nejprve si s dětmi navzájem řekneme, v jakých cizích zemích byli (např. na dovolené) a zda si pamatují nějaké cizí slovo z příslušné země. Potom děti budou po jednom chodit

k vychovateli (na jeho výzvu) a přečtou si „cizí slovíčko“ na příslušné kartičce. Vtip je v tom, že děti vlastně ani neví, jak se slovo čte. Budou zkoušet – žák cizinec je opraví (pokud se objeví slovo v jeho jazyce) Slova na kartičkách by měla mít nějaké společné téma, ať mají děti větší šanci na uhodnutí (pozdravy, ovoce, zvířata, barvy...). Úkolem žáka je slovo přečíst nahlas – i když to někdy bude složité (jde o zábavnou formu učení, kdy české děti mnohdy nejsou schopné správně přečíst slovo v jiném jazyce a naopak) Ostatní děti nejprve hádají, jakým jazykem bylo slovo řečeno. Poté se snaží uhodnout, o jaké slovo šlo. Na konci si děti zkusí vymyslet vlastní slovo – pozdrav, kterým by se zdravilo v jejich vymyšlené zemi.

pomůcky: cizojazyčné slovníky, kartičky se slovy¹¹

Úlohy:

na kognitivní cíle: mluvíte mezi sebou cizím/vymyšleným jazykem; vyjmenujte cizí slova, která znáte; přečtěte slovo na kartičce; přemýšlejte nad slovy

na psychomotorické cíle: sedíte v klidu v kruhu; nepoždouchujte se

na afektivní cíle: naslouchejte si; nepřekřikujte se; neposmívejte se kamarádům; vyslovte své vymyšlené pozdravy

metody výuky: slovní

formy výuky: hromadná

časová dotace: 30 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 5 minut

zadání práce: 5 minut

realizace práce: 20 minut

časová náročnost domácí přípravy: 45 minut (nadpis kartiček s cizími slovy dle témat)

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: Při společné debatě s žáky zjistíme jejich znalost cizích jazyků – každý může říci jakékoli cizí slovo, které někdy slyšel.

nejobtížnější část, diferenciac: Se staršími dětmi můžeme spolupracovat na vytvoření kartiček – rozdáme mezi ně slovníky, určíme téma a žáci samostatně nadepíší kartičky se slovy pro ostatní děti.

¹¹ Příloha č. 5

motivace žáků: Motivací bude počáteční diskuze, kdy si s dětmi sdělíme své zážitky z dovolených z různých koutů světa.

„Galavá, pleči, kaléni, pálcí“ - „Hlava, ramena, kolena, palce“¹²

Výukové cíle:

kognitivní cíle: žáci se seznamují s cizími jazyky; vnímají jazykovou rozmanitost; žáci získávají pozitivní vztah k ostatním jazykům; získávají přehled o výslovnosti cizích jazyků (jazyků kamarádů ve třídě); rozvíjí svůj kladný přístup k nim

psychomotorické cíle: žáci si uvědomují části svého těla, koordinují pohyby s mluveným slovem

afektivní cíle: žáci si naslouchají, prohlubují pozitivní postoje vůči spolužákovi (cizinci); vnímají odlišnosti mezi sebou; žáci propojují cizí výrazy s výrazy v českém jazyce, žáci – cizinci zažívají obrovský pocit úspěchu při zpěvu v jejich mateřském jazyce

Klíčové kompetence:

k učení: žáci se učí nové písničky; učí se novým jazykům, seznamují se s nimi

komunikativní: žáci prohlubují své komunikační dovednosti, výslovnost; nestydí se mluvit před spolužákem jeho řečí

Prostředky:

obsah: S žáky se nejprve protáhneme - nejlépe na koberci, kde je dostatek prostoru. Potom si s dětmi zopakujeme písničku (Hlava, ramena, kolena, palce...), v případě že ji někdo nezná, naučíme ji. Až budou všechny děti ovládat pohyby (žák – cizinec si alespoň zčásti pamatuje, na které části těla ukazujeme), přesuneme se na zábavnou část – změním jazyk. Pro žáka cizince bude tento moment příjemnou změnou. Najednou budou všechny ostatní děti tápat, ale on bude přesně vědět, co má vyslovovat. Pro pobavení si vyzkoušíme alespoň 2 cizí jazyky, aby děti pochopily, jaké to asi pro cizího žáka je.

pomůcky: tabulka s výslovností cizích jazyků¹³

¹² Tuhle hru zná snad každý, ale ne všichni ji umí v jiném jazyce. Společnost META vydala publikaci s názvem „Nápadníček aktivit pro MŠ: činnosti pro celou třídu s ohledem na děti s odlišným mateřským jazykem“, který mě inspiroval zařadit tuhle aktivitu do mé bakalářské práce.

¹³ Viz příloha č. 4

Úlohy:

na kognitivní cíle: vyjmenujte části těla; zapamatujte si cizí slova po přečtení vychovatelem; porovnejte cizí slova se slovy v češtině

na psychomotorické cíle: koordinujte pohyby; ukazujte na správné části těla

na afektivní cíle: uvědomte si složitost cizích jazyků; projevte empatii se spolužákem - cizincem; v případě potřeby požádejte o pomoc spolužáka či vychovatele

metody výuky: slovní, praktické – nácvik pohybových činností

formy výuky: hromadná

časová dotace: 40 minut

délka jednotlivých fází aktivity:

motivace: 10 minut

zadání práce: 10 minut

realizace práce: 30 minut

časová náročnost domácí přípravy: 15 minut (pedagog by si měl sám dopředu pamatovat alespoň zčásti cizí slova)

Zvláštní didaktická hlediska

předběžné znalosti: Na začátku aktivity zjistím, kdo písničku již zná. Jestliže ji někdo znát nebude, společně se ji naučíme. Při společné debatě také zjistím, zda písničku někdo zná v jiném jazyce – např. angličtina.

nejobtížnější část, diferenciac: V této aktivitě se role zcela prohodí. Nejobtížnější na ní dle mého názoru bude to, že pouze jedno dítě (záleží samozřejmě na počtu ve skupině) zná slova správně, zbytek dětí se je musí naučit.

motivace žáků: Motivací mi bude fakt, že většina třídy umí mluvit českým jazykem, ale je zde i žák cizinec. Společně jako třída chceme jeho úspěšnou adaptaci, proto se chceme naučit i něco z jeho řeči.

DISKUZE

Tato práce se zabývá otázkou začleňování žáků – cizinců v českých základních školách do školní družiny. Praktickou částí práce jsem chtěla zodpovědět otázku „Jak, jakým způsobem začlenit žáka cizince mezi české děti?“ Stačilo by pouhé seznámení žáka s dětmi, nevěnovat mu speciální pozornost a dělat jakoby se ve třídě vůbec nevyskytoval? Z mého pohledu je odpovědí na druhou otázku jasné „ne“. Každý žák si zaslouží péči a respekt a jedná-li se o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami (kam bezesporu žák – cizinec patří, jak jsme se mohli dozvědět v teoretické části práce), platí to dvojnásob.

Didaktické hry v praktické části jsou řazeny dle načasování využití ve školní družině. Logicky se jako první musí děti seznámit mezi sebou i s vychovatelem, znát se navzájem jmény. Proto je vhodné s dětmi hrát právě hry, které mají společný cíl „poznat se navzájem“. V ideálním případě nám jde o to, abychom z dětí vytvořili skupinu, která spolu dobře vychází v každé situaci, umí spolupracovat, komunikovat mezi sebou a pomáhat si. Co se týče výukových cílů, ve všech seznamovacích hrách je kladen největší důraz na kognitivní výukové cíle a hned za nimi cíle afektivní. Psychomotorická složka jde v tomto případě trochu stranou, neboť naším hlavním a stěžejním cílem je „začleňování žáka“. Nejde nám o to, jej naučit skákat na jedné noze. Seznamovací hry jsou hlavně o tom seznámení se navzájem, proto je využívána hromadná forma učení, děti zkrátka musí být spolu. Pokud bych měla zmínit náročnost pomůcek, v prvním tematickém okruhu je náročnost téměř nulová. Nejdůležitějším článkem jsou zde právě děti. Největším problémem těchto her vidím ale v tom, že ne každý je schopen o sobě hned při prvním setkání poskytnout informace, byť jen minimální. Měli bychom proto brát ohled na stydlivější děti a v žádném případě je do aktivit a her nenutit. Například hra „vyměňte se“ je původně myšlená trochu jinak, než jsem ji pojala já. Autor hry pracuje s tím, že se děti mezi sebou znají. V mé práci jsem tuhle hru pojala jako seznamovací, tudíž v ní nefigurují vlastnosti dětí, nýbrž jen jejich jména.

Pokud bych měla zmínit možné obtíže při realizaci všech her v tematickém okruhu, který jsem nazvala „Rodina je základ všeho“, nejpravděpodobnějším problémem bude právě ona rodina dětí. Některé rodiny se bohužel neztotožňují s mým záměrem. Mají mnohdy problém dodat fotografii z důvodu studu, neposkytnou dětem důležité informace pro pochopení hlavního cíle tohoto tematického celku, a sice „každá rodina je jiná, přesto krásná“. Děti musí respektovat, že každý z nás žije odlišně a je to naprosto v pořádku. V každé rodině je kladen důraz na něco jiného a děti musí z vychovatele i ostatních dětí cítit, že jsme si všichni rovni a nezáleží na barvě kůže; řeči, kterou mluvíme; nebo jestli jsme si koupili boty za tisíce. Musí

zkrátka pochopit odlišnosti a rozvíjet sociální a personální klíčové kompetence – tedy již zmiňovaný respekt a úctu. V těchto aktivitách se již zaměřuji i na rozvoj psychomotorických dovedností dětí, ale největší důraz je opět kladen na vzdělávací a afektivní složku.

Předposlední část procesu začleňování žáka – cizince je situována na fakt, že jsme všichni stejní, přesto jiní, ale není na tom nic špatného. V dnešní době rasismu může být tohle téma velice diskutováno a probíráno, ale dle mého názoru musí být děti vychovávány směrem k naplnění cílů tohoto tematického okruhu. Klíčové kompetence k učení se v tomto okruhu rozvíjejí snad nejvíce. V těchto aktivitách a hrách chci totiž rozšířit jejich kulturní, zeměpisný i sociální rozhled a naučit je např. orientaci v mapě/atlasu. Žáci i zde rozvíjejí své psychomotorické dovednosti, neboť činnosti jsou postaveny hlavně na výtvarném projevu dětí. Tento fakt se pojí i s větší náročností na přípravu samotných aktivit vychovatelem. Problémem ale mohou být právě poznámky dětí - často nevhodné - na nějakou rasu (černocho, asiatic...), které povětšinou slyší doma od rodičů, z televize či mobilních telefonů. Musíme proto klást důraz na to, aby se děti vzájemně respektovaly, neposmívaly se kamarádům za případné rozdíly apod. Musíme zkrátka korigovat chování a hlavně mluvený projev dětí na tohle téma.

Posledním okruhem je jakýsi „oddech“ v podobě humorných her, sloužících k seznámení se s jazykem kamarádů v družině. Většina dětí mluví stejným jazykem, ale žák – cizinec se může díky jazykové bariéře cítit odstrčený. Hlavním cílem těchto her je pobavit, ale i upozornit děti na fakt, že pokud nám někdo nerozumí a my se před ním například smějeme, není to hezké. Rozvíjíme klíčové kompetence komunikativní. Žáci se nestydí „komunikovat“ i v jiném jazyce, byť vůbec nevědí, co říkají. V těchto aktivitách to je totiž právě žák – cizinec, kdo má „navrch“ a může být středem pozornosti. Pomůckami v těchto aktivitách budou hlavně slovníky cizích jazyků a schopnost dětí číst. Proto je tento okruh zařazený až na samotném konci, kdy už děti nějakou chvíli navštěvují školu (v případě prvních ročníků) a jsou schopné jednoduchá slova (s lehkou pomocí) přečíst. Snažíme se tedy v dětech probudit kladný vztah k různým jazykům světa a pootevřít jim pomyslné dveře do budoucna, kdy se nějakému cizímu jazyku budou učit. Již od útlého věku se v dětech budí zájem o určité vědomosti, dovednosti a schopnosti. Právě tímto tematickým celkem se můžeme pokusit o pozitivní vztah k učení se něčemu novému.

Práce se mi vypracovávala velice dobře, neboť jsem pracovala z vlastní zkušenosti ze školní družiny. Pracovala jsem s hrami, které zná téměř každý vychovatel. Přetvořila jsem je ale do podoby takové, aby se hodily právě ke zpracovávanému tématu. Na pomůcky nejsou všechny

aktivity a hry nijak náročné. Využívám vybavenosti většiny běžných školních družin, popř. vybavenosti dané základní školy. Metody práce se ve všech okruzích nijak neliší. Nejčastěji využívanými jsou však metody slovní, či praktické (např. při vyrábění rodinného puzzle aj.) Věřím, že se mými hrami a výtvarnými náměty inspirují nejen vychovatelé, ale i učitelé prvních stupňů základních škol.

ZÁVĚR

V bakalářské práci se zabývám problematikou bezproblémového začleňování žáků – cizinců do českých základních škol, respektive školních družin. Konkrétněji se zaměřuji na pozitivní přijetí těchto žáků českými dětmi a jde mi i o vytvoření kladných vztahů mezi nimi. Tohle téma jsem si vybrala, protože již pátým rokem pracuji jako vychovatelka ve školní družině. Za celou svoji praxi jsem se bohužel nesetkala s žákem – cizincem, ale myslím si, že je nutné mít přehled i v této oblasti. Hlavním cílem práce bylo tedy vytvořit přehledný soubor didaktických her a aktivit, které může vychovatel využít při práci právě s těmito dětmi. Jsem přesvědčena, že cíl své bakalářské práce jsem splnila.

Teoretická část práce, se zabývala problematikou cizinců v České republice, stručným seznámením se s počty cizinců u nás, podrobněji zde vysvětluji konkrétní pojmy, jako je např. „žák – cizinec“. V teoretické části najdeme také definici školní družiny a náplň školního vzdělávacího programu.

V první kapitole jsem stručně zmínila několik důležitých pojmů, které se s celou touto problematikou pojí a je důležité v nich mít přehled.

Druhá kapitola práce již vysvětluje pojem „cizinci“. Nejprve však z obecného pohledu, pro lepší pochopení a následnou orientaci v textu. Věnovala jsem se zde konkrétním seznamům čísel cizinců v České republice a postupně jsem se dopracovala až k samotným žákům – cizincům na českých základních školách. Vysvětluji zde, kdo je žák s OMJ, jak se takový žák do školy přijímá apod.

Ve třetí kapitole už se zaměřuji na školní družinu jako takovou. Nechybí zde stručná definice tohoto školského zařízení. Domnívám se, že i přes to, že každý ho jistě zná, není schopen jej popsat těmi správnými slovy. Zmiňuji zde například povinnou dokumentaci ŠD, do které bezesporu patří právě i školní vzdělávací program zájmového vzdělávání. Na konci kapitoly stručně vysvětluji i pojem „didaktická hra“, protože právě tato metoda učení se objevuje v praktické části mé bakalářské práce.

Druhá, praktická část práce obsahuje již konkrétní aktivity a hry. Jejím cílem bylo vytvořit přehledný didaktický materiál pro vychovatele, kterým si může inspirovat při začleňování žáka – cizince mezi české děti. Aktivity nejsou psány formou celoročního projektu. Jde o náměty her, které vychovatel může použít nezávisle na sobě.

Věřím, že realizace všech aktivit bude úspěšná a pedagogům poslouží nejen při začleňování žáků cizinců, ale poslouží i jako inspirace ke hrám v případě, že se zrovna v jejich třídě žádný žák – cizinec právě nenachází.

POUŽITÁ LITERATURA

- ČERMÁKOVÁ, J., RABIŇÁKOVÁ, D., STOHOVA, H., ŠIŠKOVÁ, T., *Ty + já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. 1. vydání, Praha: nakladatelství ISV, 2000. 153 s. ISBN 80-85866-76-5.
- DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.
- HÁJEK, Bedřich. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M. *Metodika pro podporu tvorby vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2. aktualizované a rozšířené vydání, Praha: NIDM, MŠMT, 2009. 110 s. ISBN 978-80-86784-77-9.
- JARKOVSKÁ, Lucie. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.
- KOSTELECKÁ, Yvona. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-630-7.
- LINHARTOVÁ, Tereza, Petra RISTIČ, Kateřina HANUŠKOVÁ, Kristýna CHMELÍKOVÁ a Klára BROMOVÁ. *Nápadníček aktivit pro MŠ: činnosti pro celou třídu s ohledem na děti s odlišným mateřským jazykem*. Praha: META, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-11-9.
- OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5141-1.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RADOSTNÝ, Lukáš. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha: Meta - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011. ISBN 978-80-254-9175-1.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika 2.*, rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing 2007. 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7
- Vyhláška č.74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, v platném znění.

Internetové zdroje

- Data - počet cizinců | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. [cit. 25. 02. 2020]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr
- Děti a žáci s OMJ | Inkluzivní škola. Úvodní stránka | Inkluzivní škola [online]. [cit. 19. 02. 2020]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/deti-zaci-s-omj>
- Děti/žáci – cizinci a děti/žáci s odlišným mateřským jazykem, Národní ústav pro vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání [online]. Copyright © [cit. 25. 02. 2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/ciz>
- Menšiny | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. [cit. 29. 04. 2020] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>
- Metodické a výukové materiály | Meta ops. | [online]. [cit. 29. 06. 2020] Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/metodicke-a-vyukove-materialy#napadnicek>
- Prevence dys poruch - Modrý koník. Modrý koník - Všechno pro maminky a budoucí maminky [online]. [cit. 25. 04. 2020] Dostupné z: <https://www.modrykonik.cz/blog/sisstn/article/prevence-dys-poruch/>
- Slovníček pojmů - Aktuální informace o migraci. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2019 Ministerstvo vnitra České republiky. Všechna práva vyhrazena. [cit. 19. 02. 2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>
- Statistická ročenka školství – Výkonové ukazatele do roku 2019/20, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 29. 02. 2020] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-vykonove-ukazatele-2017-18>
- Školní družiny, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 29. 04. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolnidruziny?highlightWords=%C5%A1koln%C3%AD+dru%C5%BEina>
- Vymění se všichni ti... - Předškoláci - omalovánky, pracovní listy » Předškoláci - omalovánky, pracovní listy. Magazín pro učitelky i rodiče, předškolní a mimoškolní vzdělávání. Aktivity, náměty pro dospěláky a děti v mateřské školce, škole. » Předškoláci - omalovánky, pracovní listy [online]. [cit. 24. 06. 2020] Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/vymeni-se-vsichni-ti/7631>
- 5 tipů na tleskáci hry | Pigymama. Pigymama [online]. Copyright © 2020 Active Rádio. [cit. 25. 06. 2020] Dostupné z: <https://mama.pigy.cz/5-tipu-na-tleskaci-hry/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: omalovánka dětí z celého světa

Příloha č. 2: vystřihovánka hlaviček dětí

Příloha č. 3: vystřihovánka hlaviček dětí

Příloha č. 4: tabulka s výslovností cizích jazyků

Příloha č. 5: ukázka typu kartiček

Příloha č. 6: ukázka obydlí

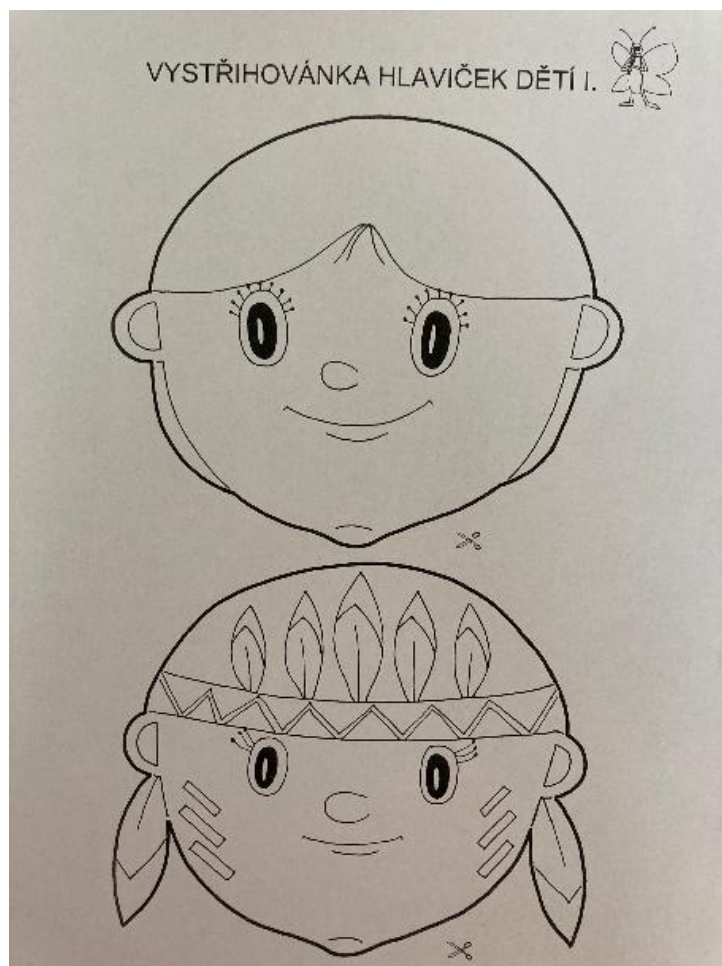

Organización de las Naciones Unidas.
(24 de octubre)

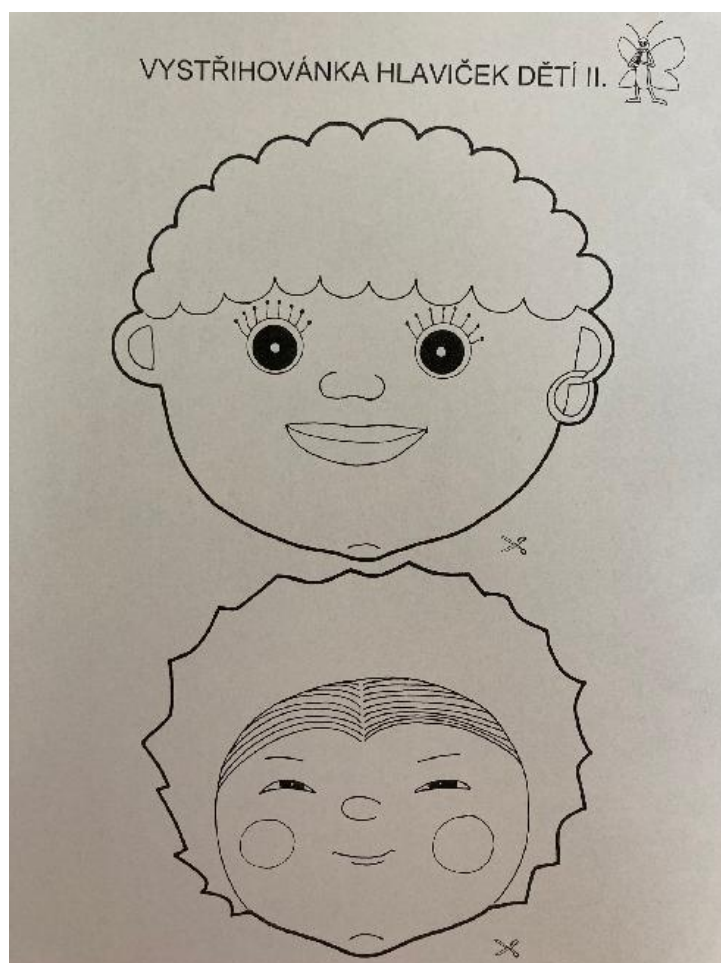
(Zdroj: Pin by Lenka Majerová on děti celého světa | Děti, Kresby, Nápady. Pinterest - Česká republika [online].

Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/123286108538443317/>)

Příloha č. 2

Příloha č. 3

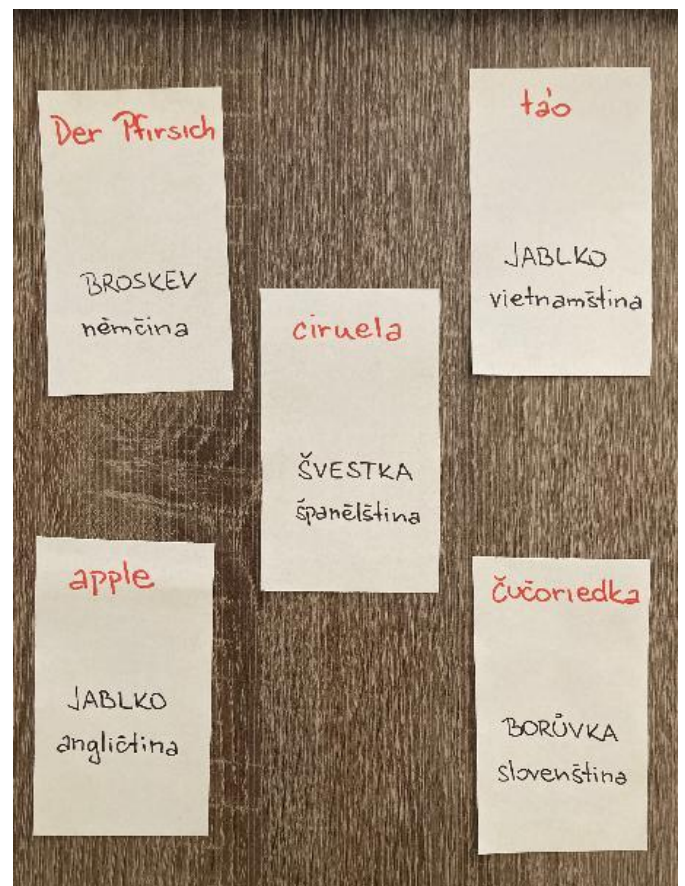
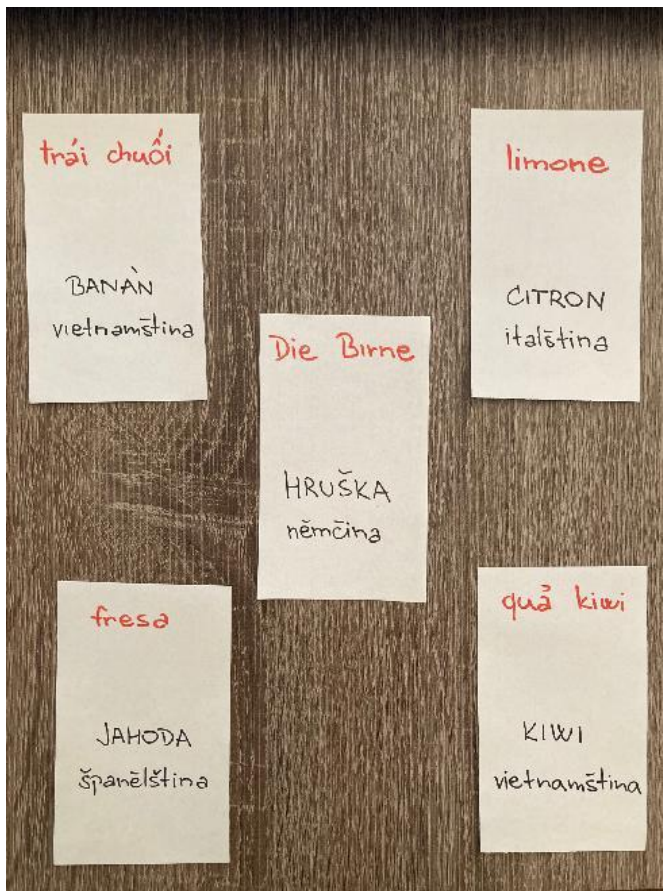

Příloha č. 4

	Rusky	výsl.	Ukrajinsky	výsl.	Vietnamsky	výsl.	Čínsky	výsl.	Španělsky	výsl.
Hlava	голова	galavá	голова	holova	cáidâu	kaidau	頭	tchou	cabeza	kabesa
Ramena	плечи	pleči	плечі	pleči	vai	vaj	肩膀,	t'ienpang	hombros	ombros
Kolena	колени	kaléni	коліна	kolina	đaugôi	daugoj	膝盖	si-kaj	rodillas	rodija
Palce	пальцы	pálci	пальці	pálci	ngónchân	hóndžan	脚趾	t'iao-č'	pulgares	pulgares
Oči	глаза	glazá	очі	oči	mât	man	眼睛,	jen-ting	ojos	ochos
Uši	уши	uši	вуха	vucha	đôitai	doj taj	耳朵,	er-tuo	oídos	oídos
Pusa	рот	rot	рот	rot	miệng	mien	口,	kchou	boca	boka
Nos	нос	nos	ніс	nis	mũi	mu i	鼻子.	pi-c'	nariz	naris

(Zdroj: LINHARTOVÁ, Tereza, Petra RISTIČ, Kateřina HANUŠKOVÁ, Kristýna CHMELÍKOVÁ a Klára BROMOVÁ. *Nápadníček aktivit pro MŠ: činnosti pro celou třídu s ohledem na děti s odlišným mateřským jazykem*. Praha: META, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-11-9, str. 10)

Příloha č. 5

Příloha č. 6

Příloha č. 6 - Afrika

(Zdroj: Letem světem: Afrika III. — Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © [Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1168936443-letem-svetem/204562260120032-letem-svetem-afrika-iii/>])

Příloha č. 6 – Americký „luxus“

(Zdroj: 10 nejdražších domů Ameriky a dva rekordy všech dob. Forbes [online]. Copyright © 2020 MediaRey, SE Dostupné z: <https://www.forbes.cz/10-nejdrazsich-domu-ameriky-a-dva-rekordy-vsech-dob/>)

Příloha č. 6 – český dům

(Zdroj: https://www.idnes.cz/bydleni/stavba/pasivni-domy.A130212_171019_reality_bdp_web)

Příloha č. 6 – sídliště

(Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%ADdli%C5%A1t%C4%9B_Na_D%C4%9Bdin%C4%9B)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kristýna Maradová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Začleňování žáků – cizinců v českých základních školách do školní družiny
Název v angličtině:	Inclusion of foreign pupils in Czech primary schools in the school group
Anotace práce:	Hlavním cílem práce je vytvořit soubor didaktických her a aktivit, které využije vychovatel ve školní družině při začleňování žáka – cizince do procesu školní družiny. Obsahem teoretické části jsou kapitoly vymezující základní terminologii, cizince v České republice i ve školách a definice školského zařízení – školní družiny. Praktická část obsahuje soubor didaktických her a aktivit, který mohou vychovatelé školních družin použít při začleňování žáka s OMJ do školního procesu.
Klíčová slova:	Cizinci, žáci – cizinci, začleňování žáků cizinců, školní družina, soubor her a aktivit
Anotace práce v angličtině:	The main aim of the thesis is a creation of a set of didactic games and activities which can help after school tutors integrate non-native pupils in after school clubs. The theoretical part contains chapters defining basic terminology, foreigners in the Czech republic and in schools and a definition of the educational facility – after school club. The practical part contains a didactic material full of games and activities that can be used by after school tutors in order to integrate non-native pupils in the educational process.
Klíčová slova v angličtině:	Foreigners, pupils – foreigners, adaptation of foreign pupils, school group, a set of games and activities
Přílohy vázané v práci:	6 příloh
Rozsah práce:	65 stran (86 008 znaků)
Jazyk práce:	čeština